

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

FILMOVÝ HOROR A PŘEKLAD

HORROR FILM AND TRANSLATION

VYPRACOVALA: Bc. Aneta Rychlíková

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

2023

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci, 09.05.2023

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí této práce paní doktorce Martině Pálušové za její cenné nápady, rady a připomínky, které mi v průběhu přípravy této práce poskytla.

Podpis

Obsah

ÚVOD	5
1 AUDIOVIZUÁLNÍ PŘEKLAD	6
2 HOROROVÝ ŽÁNŘ	7
2.1 Vznik a historie žánru horor.....	7
2.2 Charakteristické znaky hororu a jeho podžánry.....	11
2.3 Hororový žánr v ruské kinematografii	16
3 FILM ÚSVIT	19
3.1 Okolnosti vzniku filmu	19
3.2 Děj filmu	20
3.3 Tvůrci filmu	24
4 PŘEPIS DIALOGŮ A PŘEKLAD	31
5 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU	79
4.1 Průběh tvorby titulků	79
4.2 Překlad názvu filmu	80
4.3 Překlad vlastních jmen	81
4.4 Překlad veršovaného textu	84
4.5 Překlad expresivních výrazů a vulgarismů	86
4.6 Překladatelské univerzálie.....	87
ZÁVĚR	91
РЕЗЮМЕ.....	93
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	96
Anotace	99

ÚVOD

Cílem této diplomové práce je tvorba a překlad titulků k ruskému hororovému filmu Úsvit (rus. Рассвет) z roku 2019. Práce bude strukturována do pěti samostatných kapitol. V první kapitole se krátce zaměřím na audiovizuální překlad, konkrétně na titulkování.

Druhá kapitola bude pojednávat o hororovém žánru, přičemž v první části bude podrobně popsána historie vzniku hororu po jednotlivých obdobích. V další části se pak zaměřím na charakteristické znaky hororového žánru, uvedu výčet jeho nejznámějších podžánrů a vyjasním, proč je tak složité tento žánr konkrétně definovat. Poslední část kapitoly bude o hororovém žánru v ruské kinematografii.

Třetí kapitola se bude věnovat překládanému filmu. Nejprve popíšu okolnosti, za kterých mohl film vzniknout a jaký byl průběh natáčení. Druhá podkapitola čtenáře podrobně seznámí s dějem. Na závěr kapitoly uvedu hlavní tvůrce filmu, tj. režiséra, scénáristu a producenta, přičemž největší pozornost bude věnována autorovi konceptu Úsvitu.

Čtvrtá kapitola bude zahrnovat prepis dialogů a jejich překlad v konečné podobě, tj. rozčleněné titulky.

Poslední kapitola se bude vztahovat k překládanému textu, bude se tedy jednat o překladatelský komentář. V něm nejprve popíšu proces vzniku titulků a posléze se budu zabývat těmi nejzajímavějšími a občas zároveň nejproblematictějšími částmi překladu. Jednou z takových částí je například překlad vlastních jmen či překlad básně, jejíž části ve filmu několikrát zazněly.

1 AUDIOVIZUÁLNÍ PŘEKLAD

Audiovizuální překlad (dále AV) se v posledních letech stává stále důležitějším oborem, zejména díky možnosti rychle a nízkonákladově produkovat AV obsah v různých jazycích. Poptávka po takovém obsahu znamená, že divákům je třeba (často co nejrychleji) obsah v cílovém jazyce předat. AV překlad je oblast překladatelství, která se zabývá překladem AV obsahu, jako jsou filmy, televizní seriály, dokumenty, reklamy, videohry a další. AV překlad zahrnuje dabing, voice-over a titulkování a vyžaduje nejen jazykové znalosti, ale také technické schopnosti a vybavení.

Nejčastějším typem AV překladu jsou titulky. Ty by měly být krátké, snadno čitelné a přesné, aby divák mohl sledovat film a zároveň porozumět dialogům. S rozvojem technologií se práce titulkářů výrazně změnila a zjednodušila. Na internetu je pro tvorbu titulků zdarma ke stažení velké množství programů, v nichž může titulkář pracovat s textem, jeho segmentací a časováním současně. M. Pošta uvádí, že ideální titulkář by měl být schopen vytvořit titulky zcela od nuly, tj. nejen umět text přeložit, ale také jej správně rozčlenit na jednotlivé titulky, načasovat je, vhodně upravit a klientovi dodat¹. Dále by měl ovládat umění zkratky, tj. v co nejmenším počtu znaků vyjádřit co nejvíce, a používat v překladu i hovorovou formu jazyka, která je často vhodnější².

Hlavním rozdílem, mezi klasickým překladem a překladem titulků je to, že titulkář musí pracovat s dvojitým omezením – prostorovým a časovým. Prostorovým omezením se rozumí určitý počet znaků na řádek a tím časovým je doba zobrazení titulku. Výsledek pak udává čtecí rychlost, neboli kolik znaků stihne divák přečíst za sekundu. Standardem v dnešní době je čtecí rychlost o velikosti 16-17 znaků za sekundu, ale v praxi je třeba se takové generalizace vyvarovat, a proto by měl tvůrce titulků vždy brát v úvahu, kdo je cílovým divákem (např. u menších dětí bude čtecí rychlost jiná, než u dospělých)³.

¹ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně. 2. vydání. Praha: Apostrof, 2012, str. 12. ISBN 978-80-87561-16-4.

² POŠTA, Miroslav. Titulkujeme: audiovizuální překlad v otázkách a odpovědích. První vydání. Praha: Apostrof, 2019, s. 11-12. ISBN 978-80-87561-38-6.

³ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně, s. 49-50

2 HOROROVÝ ŽÁNŘ

„Nejstarším a nejsilnějším lidským citem je strach, a nejstarším a nejsilnějším druhem strachu je strach z neznáma.“⁴

Samotný hororový žánr se stejně jako ostatní žánry vyvíjel a měnil v průběhu času a podléhal vlivu společenských, kulturních a technologických změn. Hororové příběhy a filmy jsou oblíbené již po celá desetiletí a jejich popularita neustále roste. Horory se staly nedílnou součástí moderní populární kultury a poskytují divákům a čtenářům možnost prožít silné emocionální zážitky.

Tato kapitola se bude zabývat hororovým žánrem a jeho charakteristikami. Nejprve popíšu historii hororového žánru a jeho vývoj. Poté se zaměřím na charakteristické znaky hororu, na jejichž základě se pokusím daný žánr definovat. Součástí bude také vydělení nejrozšířenějších hororových podžánrů. Na závěr kapitoly bude uveden popis hororového žánru v současné ruské kinematografii. Cílem dané kapitoly je poskytnout čtenáři hlubší porozumění hororovému žánru a jeho významu v dnešní společnosti.

2.1 Vznik a historie žánru horor

Samotné slovo horor pochází z anglického *horror*, které znamená hrůzu a zděšení. Strašidelné příběhy jsou tak staré jako samotné lidské myšlení a řeč⁵. Prvky hororu lze zaznamenat již v antické literatuře v dílech řeckých a římských autorů. Pro příklad lze uvést jednoho z nejstarších řeckých básníků Homéra, jemuž se připisuje autorství eposu *Odyssea*, kde se v jednom z příběhů hrdina Odysseus setkává s jedním z nejstrašidelnějších antických tvorů – s Kyklopem Polyfémem. Další hororový prvek, jenž se vyskytuje v Homérově *Odyssee*, je strašidelné a temné prostředí v podobě podsvětí a prokletých míst, kde se Odysseus setkává s duchy mrtvých.

K rozvoji hororového žánru velmi přispěl středověk plný fantaskního temna, kdy se prostřednictvím folklóru šířily pověsti o čarodějnicích, vlkodlacích a upírech, jež byly propojeny s pověrami a legendami⁶. Příběhy se soustředily i kolem nadpřirozených bytostí z křesťanské teologie a jiných náboženství v podobě ďábla a dalších démonických stvoření, jež tak občas sloužily k umravňení a poučení. Jedním z nejznámějších příkladů středověké literatury s hororovými prvky je staroanglický hrdinský epos *Beowulf*, který se datuje

⁴ LOVECRAFT, H. P. *Bezejmenné město a jiné povídky: Nadpřirozená hrůza v literatuře a jiné texty*. Praha: Aurora, 1998. s. 170. ISBN 80-85974-46-0.

⁵ Tamtéž, s. 175.

⁶ Tamtéž, s. 176.

k přelomu desátého a jedenáctého století⁷. V eposu se objevuje Grendel, obří příšera, která napadá království a vraždí jeho obyvatele. Beowulf se postaví proti Grendelovi a nakonec ho zabije. Příběh obsahuje prvky hrůzy a nebezpečí, jež jsou pro hororový žánr typické. Nelze opomenout také jedno z nejvýznamnějších děl světové literatury vůbec – rozsáhlé básnické dílo Božská komedie (La Divina Commedia) italského básníka Danta Alighieriho, jež rovněž nese prvky děsu: Dante se vydává na cestu do pekla, kde se setkává s různými démony a utrpením. Síla a hloubka středověké hrůzy byla navíc umocněna nejen zoufalstvím, vyvolaným vlnami moru, ale také pronásledováním čarodějnic, jež se rozšířilo právě na konci středověku. Typy a postavy temných mýtů a legend, které vyrostly na této úrodné půdě, přetrvávají ve strašidelné literatuře dodnes, jsou však více či méně zastřené a pozměněné moderní technikou⁸. V obecném souhrnu lze pozorovat, že ta středověká literatura, jež obsahovala hororové prvky, zaměřovala svou pozornost především na nadpřirozené bytosti a temné, nebezpečné světy, přičemž tyto prvky byly často propojeny s náboženskými a filozofickými tématy, a používaly se k moralizaci a vzdělávacím účelům.

Typický strašidelný příběh jak jej známe dnes, se zrodil až v 18. století spolu se vznikem tradiční gotické literatury. Popularita gotického románu, jež se rozvinula v první polovině století, přinesla do literatury hrůzy nové prvky. Gotický román se vyznačoval temnou a zlověstnou atmosférou, stísněností, použitím rušivých zvuků a záhadných jevů. Většina těchto románů se odehrávala v tajemných hradech a hřbitovech. Podle Lovecrafta se skutečným zakladatelem hororu stal Horace Walpole, který se vyžíval ve středověké romantice a tajemnu. V roce 1764 Walpole publikoval román Otrantský zámek, který hororovou literaturu ovlivnil nebyvalým způsobem. Walpolovým hlavním přínosem bylo vytvoření nového typu scény, loutkových postav a příhod. Jeho román se stal tak populárním, že se nejen opakovaně vydával, ale také byl hojně napodobován. Tak vznikla napodobitelská gotická škola, jež opakovala znaky Walpolova románu, jako starobylý gotický hrad, nekonečné bludiště chodeb, tyranský šlechtic, svatouškovská hrdinka a její udatný zachránce a spousta rekvizit v podobě záhadných světél, padacích dveří či vrzajících pantů⁹. Jednou z nejpopulárnějších představitelk gotického románu své doby však byla Ann Radcliffová, jejíž proslulé romány v hrůzostrašné oblasti stanovily nová, vyšší měřítká a hrůza a napětí se staly posledním módním trendem. Celkově lze říci, že hororový žánr v osmnáctém století prošel významnou změnou a začal se přibližovat

⁷ Beowulf [online]. The British Library [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/collection-items/beowulf>

⁸ LOVECRAFT, H. P. Bezejmenné město a jiné povídky: Nadpřirozená hrůza v literatuře a jiné texty, s. 177.

⁹ Tamtéž, s. 180–182.

k modernímu pojetí hororu. Stále však zůstával zakořeněn v nadpřirozeném a mystickém, které byly důležité pro vytváření strašidelné atmosféry.

Devatenácté století pokračovalo v duchu gotické literatury a zájem o nadpřirozené prvky přetrvával. V průběhu tohoto století vznikla díla, jež se stala klasikou hororového žánru. Roku 1818 byl opublikován hororový román Mary Shelley s názvem Frankenstein neboli moderní Prométheus. Mladý vědec jménem Frankenstein stvoří umělou bytost z pozůstatků lidských těl. Netvor posléze začne terorizovat okolí, zabije Frankensteinovu nevěstu a nakonec i svého stvořitele, který monstrum pronásledoval až na arktickou poušť. Román byl mnohokrát zfilmován a je jisté, že Frankensteinovo monstrum bude námětem ještě spousty filmů. Ve 30. letech se začala objevovat tvorba dalšího významného autora, jímž je americký básník a prozaik Edgar Allan Poe, jenž je mimo jiné znám také jako zakladatel detektivního žánru. Přízraky v Poeových povídkách byly tak přesvědčivě zlovolné, jak ještě žádné před nimi, a staly se novou normou realismu v dějinách hororové literatury. Poe se totiž spíše než na gotické zvyklosti zaměřoval na hlubokou psychologickou analýzu postav. „Poe povýšil chorobnost, zvrácenost a rozklad na úroveň umělecky vyjádřitelných námětů.“¹⁰ Na konci 19. století vyšlo další všeobecně známé dílo, a to román Drákula irského spisovatele Brama Stokera, jenž se stal normou moderní temné upířské legendy¹¹. Košnar uvádí, že se v románu projevují silné základy romantické tvorby a zmiňuje, že spolu s dílem Poea tvoří jeden ze základních pilířů klasické hororové tvorby¹². Do hororového žánru také mimo monstra, upíry a psychologickou manipulaci začíná vstupovat okultismus: v roce 1892 vyšlo dílo Heleny Petrovny Blavatské Okultní povídky a jiné děsivé příběhy¹³.

Ve 20. století se hororový žánr začal rozvíjet do nových forem, jež odrážely změny v kultuře a technologii dané doby. K rozmachu žánru hororu významně napomohly specializované časopisy (tzv. pulp magazines, pulpové časopisy). Pro příklad lze uvést americké magazín Dime Mystery (1932-1950) a Weird Tales, který začal vycházet již v roce 1923. Jedním z nejvýznačnějších autorů, kteří do něj přispívali, je Howard Phillips Lovecraft¹⁴.

¹⁰ LOVECRAFT, H. P. Bezejmenné město a jiné povídky: Nadpřirozená hrůza v literatuře a jiné texty, s. 204–205

¹¹ Tamtéž, s. 225.

¹² KOŠNAR, Martin. Vývoj hororu a spřízněných žánrů v próze 19. a 20. století [online]. Plzeň, 2013 [cit. 2023-05-01], s. 22. Dostupné z: <https://theses.cz/id/Or16an/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce PaedDr. Jiří Staněk, CSc.

¹³ Historie literárního hororu v kostce - Horror.cz. Bojíte se rádi? - Horror.cz [online]. Copyright © Horror.cz, všechna práva vyhrazena. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: http://www.horror.cz/clanky/clanek_historie-literarniho-hororu-v-kostce_13695/

¹⁴ Tamtéž.

H. P. Lovecraft byl americký básník a autor fantasy, sci-fi a především hororů. H. P. Lovecraft je považován za zakladatele moderního hororového žánru, jenž do něj přinesl nové prvky a způsoby vyprávění, čímž ovlivnil mnoho následujících autorů. Nutno dodat, že byl jedním z prvních, kdo slovo „horror“ začal užívat k označení literárního žánru¹⁵. Bývá také označován jako „E. A. Poe 20. století“¹⁶. Jeho tvorba byla natolik unikátní, že se vydělila do samostatného podžánru: Lovecraftovský horor. Zlatý věk pulpového hororu byl na svém vrcholu ve 30. letech a v příštím desetiletí začal hororový žánr upadat a až do 60. let byl vytlačen na okraj literárního zájmu¹⁷. Na začátku sedmdesátých let však vyšla dvě klíčová díla – Rosemary má děťátko od Iry Levina z roku 1967 a Exorcista od Williama Petera Blattyho z roku 1971, která vyvolala velký zájem a stala se podnětem pro další podobné tvorby. Horor se tak stal opět atraktivním, a to nejen pro vydavatele, ale již i pro filmaře¹⁸. Ve druhé polovině století se také do popředí dostává snad nejznámější osoba hororového žánru – hororový král Stephen King, jenž v roce 1974 publikoval svůj první krátký román Carrie. Mezi jeho další nejslavnější díla můžeme zařadit Osvícení (1977), Mrtvá zóna (1979), Danse Macabre – svět hororu (1981), Řbitov zvířátek (1983), To (1986), Zelená míle (1996) a mnohá další. Většina Kingových příběhů byla filmově zadaptována – a nejen jednou. Nejčastějšími Kingovými motivy v jeho tvorbě jsou týrané ženy, děti (buď s paranormálními schopnostmi, nebo ty, které jsou jednoduše zlé) a vyšší moc v podobě nadřazené autority či paranormální události¹⁹. V 70. a 80. letech se hororový žánr dostal na vrchol své popularity s kultovními filmy, jako je Osvícení (1980, podle Kingovy předlohy) a Noční můra v Elm Street (1984). V 80. a 90. letech se začaly objevovat nové podžánry hororu, jako jsou „found footage“ filmy, jež mají charakter dokumentu, díky čemuž působí velmi reálně, a hororové komedie, které se zaměřují na humor a parodii.

V současnosti je stále nejpobulárnějším autorem literárního hororu Stephen King, jehož knihy jsou oblíbenou předlohou mnoha filmů. Právě filmové horory se dostávají do popředí a nelze opomenout ani velkou popularitou hororových her, ať už počítačových nebo videoher. Hororový žánr má nyní spoustu podžánrů, které se míchají s jinými žánry, a právě kvůli jeho

¹⁵ LOVECRAFT, H. P. Bezejmenné město a jiné povídky: Nadpřirozená hrůza v literatuře a jiné texty, s. 249.

¹⁶ H. P. Lovecraft, praotec moderního hororu: Jeho život, to byla chapadla, noční můry a rasismus – G.cz. G.cz – Internetový magazín bez zábran [online]. Copyright © 2015 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://g.cz/h-p-lovecraft-praotec-moderniho-hororu-jeho-zivot-to-byla-chapadla-nocni-mury-a-rasismus>

¹⁷ KING, Stephen. Danse macabre: svět hororu. Vydání první. Praha: Beta, 2017, s. 63. ISBN 978-80-7306-928

¹⁸ BARTÁČKOVÁ, Kateřina. Hororové prvky v současné literatuře pro děti a mládež [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2023-05-02], s. 12. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g1xxwv/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého Olomouc, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Marek Nagy

¹⁹ Seznamte se - Stephen King: Vše, co jste chtěli vědět, ale báli se zeptat krále hororu - Fantasymag.cz. Magazín o sci-fi a fantasy, hororu a komiksu - Fantasymag.cz [online]. Copyright © 2017 [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: <https://www.fantasymag.cz/seznamte-se-stephen-king-vse-co-jste-chteli-vedet-ale-bali-se-zeptat-krale-hororu/>

různorodosti může být těžké jej konkrétně definovat. Právě charakteristickým znakům hororu a jeho podžánrům se bude věnovat následující kapitola.

2.2 Charakteristické znaky hororu a jeho podžánry

Hororové příběhy jsou obvykle spojeny s nějakým druhem strachu, napětí a hrůzy. Je ale třeba podotknout, že ne všechna díla, která vyvolávají strach, lze zařadit do hororového žánru (např. válečná díla), ale oproti tomu by každý horor měl strach a napětí vyvolávat, je to jeho základní znak, který se pojí s dalšími. Jaké další znaky to jsou, už záleží na tom, o jaký podžánr hororu se jedná. Emoce strachu a napětí mohou být tedy vyvolávány prostřednictvím různých prvků, jako jsou atmosféra, temné prostředí, hrůzné postavy a nečekané zvraty. S příchodem filmového hororu se tyto znaky navíc rozrůstají o záludné zvuky, zlověstnou hudbu, vizuální efekty a tzv. „lekačky“ (jump scare). Bauer navíc zmiňuje, že jedním z nejpoužívanějších motivů je téma lovce a kořisti, dle mého názoru lze tento motiv zařadit pod hrůzné postavy – je jen na autorovi díla, jestli do role lovce dosadí paranormální stvoření nebo vyšinutého člověka²⁰.

Základním z klíčových prvků hororu je samozřejmě atmosféra. Dobře vytvořená atmosféra může u diváka nebo čtenáře navodit pocit strachu a napětí. Děj se obvykle odehrává ve strašidelných prostředích, jako jsou hřbitovy, opuštěné domy, izolovaná místa, lesy a další, kdy nejstrašidelnější scény přicházejí právě za částečné či úplné tmy. Hororové příběhy jsou často spojeny s různými monstry, jako jsou upíři, vlkodlaci, zombie, duchové, čarodějnice či démoni. Roli monstra ale také často hraje obyčejný člověk nebo zvíře. Hrůzné postavy je tak možno rozdělit na paranormální a reálné. Děj často bývá plný překvapivých momentů, které mají za úkol diváka nebo čtenáře překvapit a šokovat (jako příklad bych zde ráda uvedla moment z překládaného filmu, kdy jeden z hrdinů popisuje důvod svých strašidelných vidin: na ponorce vybuchl materiál a on spolu s jeho kamarádem tam zůstali uvěznění celé tři dny, v průběhu kterých si spolu povídali. Až když je zachránili, tak se vyjasnilo, že hrdinův kamarád byl celou tu dobu mrtvý). Hudba a vizuální efekty daly hororu nový rozměr. Dobře zvolený zvukový design pomáhá navodit potřebnou atmosféru vedoucí až k panice. Vizuální efekty zase napomohly divákům uvidět nepředstavitelné – pouhý popis démona nikoho nevystraší tak, jako pohled na něj.

²⁰ BOHUSLÁVKOVÁ, Veronika. Hororové prvky v české literatuře 60. a 70. let 20. století v zahraničním kontextu. [online] České Budějovice, 2015 [cit. 2023-05-01], s. 16. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hfotcc/15312981>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce prof. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

V současné době se vyděluje několik hororových podžánrů. Níže uvedu výčet a popis pouze těch nejznámějších, se kterými se může běžný divák či čtenář setkat. Poměrně pěkné a přehledné dělení hororového žánru popsal Andrey Burov na svém blogu Svět mých zálib (rus. Мир моих увлечений)²¹, z něhož budu primárně vycházet. U každého podžánru pak uvedu jejich příklady v podobě těch nejznámějších filmů a seriálů.

1. Mystický horor

Mystický horor je v současnosti jedním z nejoblíbenějších hororových podžánrů. Jak název napovídá, zaměřuje se na paranormální jevy, jako duchy, démony, exorcismus, prokletí apod. Často využívá náboženských motivů a mystických symbolů k vyvolání pocitu nejasného, tajemného a nadpřirozeného. Cílem mystického hororu je nejen vyvolání strachu, ale také zpochybnění racionálního a vědeckého pohledu na svět a kladení důrazu na duchovní a metafyzické aspekty. Za charakteristický znak mystického hororu můžeme považovat již výše zmíněné „lekačky“, kdy na diváka něco takzvaně vyskočí, což je doprovázeno hlasitým, trhavým zvukem. Nemusí se však vždy jednat o příšeru a nástup takové scény je často očividný. Další možností je připravit diváka na „jump scare“, který ale nestane. Tímto způsobem se pak napětí prodlužuje a graduje. Tento typ hororu je relativně „bezkrvný“, nicméně existují i takové²². Mezi nejzajímavější filmy natočené v daném podžánru uvádím např. *Insidious* (2010), *V zajetí démonů* (2013), *Chraň nás od zlého* (2014), *Annabelle* (2014), *Sestra* (2018), *Dům na kopci* (2018, seriál) či *Doktor spánek* (2019), který byl zfilmován podle předlohy Stephena Kinga.

2. Slasher

Slasher horor se zaměřuje na zobrazení krutého sériového vraha, který loví a vraždí své oběti. Tento typ filmu často obsahuje velké množství krve, násilí a brutálních scén. Slasher typicky zahrnuje sekvence, kdy se oběti snaží utéct před vrahem, ale nakonec jsou chyceny a zabity. Obvykle jsou to mladí lidé, kteří jsou v nebezpečí. Charakteristickým rysem je obvykle přítomnost konkrétního antagonisty (člověka nebo humanoida)²³. Vrah bývá v těchto filmech často zobrazen jako nezastavitelný, nemilosrdný a neúprosný. Ze slasheru se někdy vyděluje ještě splatter, kde není kladen důraz na počet vražd, jako spíše na jejich naturalističnost²⁴. Slasher horory se vyskytují již od 70. let 20. století, ale jejich

²¹ BUROV, Andrey. Фильмы ужасов: поджанры и типы. Подробно, понятно, с примерами. Дзен [online]. 31. 10. 2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://dzen.ru/a/YXV3OUTnC274nUf1>

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

vrchol přišel v 80. letech. Některé z nejvýznamnějších filmů tohoto žánru jsou Halloween (1978), Pátek třináctého (1980), Noční můra v Elm Street (1984), Vřískot (1996), Sirotek (2009) či Smrt ve tmě (2016).

3. Psychologický horor

Psychologický horor klade důraz na psychologické aspekty strachu a úzkosti. Tento druh hororu se snaží hrát na emoce diváka pomocí charakterových studií a psychologických motivací postav. Typickými prvky psychologického hororu jsou napětí, stres a zmatení postav i diváků. Děj se soustředí na vnitřní konflikty postav, často na jejich traumata, vztahy a osobní problémy, které vedou ke zhoršující se psychické stabilitě postav. Velmi časté jsou duševní poruchy, jako rozdvojení osobnosti, schizofrenie, šílenství apod²⁵. V psychologickém hororu jsou nejvýznamnější aspekty násilí a strachu psychologické, vnitřní a emocionální, ne fyzické. Diváci mohou být ovlivněni nejen tím, co děj ukazuje, ale i tím, co vidět není a co je pod povrchem. Psychologický horor může zpočátku působit mysticky, než se vyjasní, že za vši mystikou stojí obyčejný člověk s duševní poruchou. Pro příklad uvádím Dobrou, mámo (2014), Geraldova hra (2017), Rozpolcený (2017), Delirium (2018).

3.1. Hororový thriller

Z psychologického hororu je možno vydělit hororový thriller, který kombinuje prvky napětí a strachu s prvky thrilleru. Hlavním cílem tohoto žánru je diváka nebo čtenáře udržet v neustálém napětí a očekávání nebezpečí. Hororový thriller často zahrnuje prvky detektivního žánru, jako vyšetřování zločinů a hledání pachatele²⁶. Důraz je kladen na to, aby divák či čtenář byl v neustálé nejistotě, co se stane dál a zda se postavy dostanou ze situace živé. Častým motivem bývá držení člověka v zajetí, znásilnění či týrání. Mezi příklady hororových thrillerů patří například Mlčení jehňátek (1991), Poslední dům nalevo (2009), Plivu na váš hrob (2010), Uteč (2017) či Jaula (2022).

4. Horory s monstry

Monster horor často bývá slasher s jediným rozdílem: antagonistou zde vystupuje nelidské stvoření. Většinou jednoduchý děj je zpravidla postaven na konfrontaci těchto nestvůr s člověkem²⁷.

²⁵ BUROV, Andrey. Фильмы ужасов: поджанры и типы. Подробно, понятно, с примерами. Дзен [online]. 31. 10. 2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://dzen.ru/a/YXV3OUTnC274nUf1>

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

4.1. Zombie

Nejčastěji se setkáváme se dvěma typy: oživé mrtvoly a nakažení. Obecný koncept je však všude stejný: hromadná přeměna lidstva na krvelačná monstra pouhým kousnutím²⁸. Děj se většinou zaměřuje na to, jak skupina lidí čelí hrozbě zombie apokalypsy a snaží se přežít či najít lék. Zombie horory se odehrávají v postapokalyptickém světě, kde se společnost zhroutila a zbývá jen několik přeživších. Častými tématy jsou selhání vlády, sociální chaos a konflikty mezi přeživšími, kteří bojují o omezené zdroje. Mezi nejznámější filmy (a seriály) v tomto podžánru patří 28 dní poté (2002), Resident Evil (2002), Úsvit mrtvých (2004), Světová válka Z (2013), Živí mrtví (2010 – současnost, seriál), The Last of Us (2023, seriál).

4.2. Vlkodlaci

Hororové příběhy s vlkodlaky jsou jedním z nejstarších podžánrů hororu, jehož kořeny sahají až do středověké Evropy. Tyto příběhy se často odehrávají v zapadlých oblastech a jsou spojeny s mýty a legendami. Vlkodlak je obvykle popsán jako člověk, který se při úplňku mění v krvavou bestii, ať už v důsledku kletby, nákazy nebo jiného rituálu. Vlkodlaci jsou také často spojováni s pudy, jako je hlad, žádostivost a agresivita. Vlkodlaci jsou často zobrazováni jako oběti své vlastní transformace, kterou nemohou ovládat. Tyto příběhy často reflektují lidskou touhu po svobodě a nezávislosti a zároveň ukazují, že tato touha může být nebezpečná a v konečném důsledku vést k záhubě. Americký vlkodlak v Londýně (1981), Moje sestra vlkodlak (2010), Underworld (2003), Červená Karkulka (2011).

4.3. Upíři

Stejně staré jako příběhy o vlkodlacích, ne-li starší, jsou příběhy o upírech. Ti jsou obecně zobrazováni jako nemrtví, kteří musejí pít lidskou krev, aby si udrželi svou nesmrtelnost. Tento koncept se vyskytuje v mnoha kulturách po celém světě, ale nejvíce se proslavil díky evropskému folklóru. Děj se často odehrává ve starobylých hradech nebo na hřbitovech, v nichž upíři přebývají. Kromě toho mohou být upíři zobrazováni jako charismatické a okouzluující postavy, které dokážou své oběti přesvědčit k tomu, co právě chtějí. Upír Nosferatu (1922), Drákula (1992), 30 dní dlouhá noc (2007), Van Helsing (2004), Oběť: Lovec krve (2007), Svítání (2009), Krvavě rudé nebe (2021).

²⁸ BUROV, Andrey. Фильмы ужасов: поджанры и типы. Подробно, понятно, с примерами. Дзен [online]. 31. 10. 2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://dzen.ru/a/YXV3OUTnC274nUf1>

5. Sci-fi horror

V daném typu filmů jsou kombinovány prvky science fiction s děsivými prvky. V žánru se objevuje téma budoucnosti, neznámé a nebezpečné prvky vesmíru, alternativní historie²⁹. Typické prvky sci-fi hororu zahrnují například mimozemšťany, kyborgy, umělou inteligenci a genetickou modifikaci organismů. Příběhy sci-fi hororu často ukazují, jak může být vývoj technologie nepředvídatelný. Například nekontrolovaná umělá inteligence může způsobit rozpad společnosti a mimozemská invaze může ohrozit celou planetu. Jako nejzajímavější příklady sci-fi hororu uvádím: *Vetřelec* (1979), *Terminátor* (1984), *Matrix* (1999), *Mlha* (2007), *Tiché místo* (2018), *Nene* (2022), *M3GAN* (2022), *Stranger Things* (2016 – současnost, seriál).

6. Biologický horor (body horror)

Jedná se o podžánr hororu, který je postaven na groteskních, bizarních nebo psychologicky znepokojivých porušeních lidského těla, objevují se mutace, zmrzačení nemocí, brutální násilí nebo nepřirozené pohyby. Snímky jsou plné krve a tělesných tekutin.³⁰ Mezi nejznámější se řadí *Mlád'ata* (1979), *Re-Animátor* (1985), *Moucha* (1986) či *Tetsuo* (1989).

7. Found footage horror

Found footage horror, také známý jako nalezené záběry, je podžánr hororu, který se vyznačuje tím, že je filmován z perspektivy jedné nebo více postav, obvykle pomocí kamerových záznamů, které jsou „nalezeny“ a upraveny do konečného filmu. Tento žánr je znám svým nepravidelným obrazovým stylem, vysokou úrovní autenticity a napětím, které vychází z toho, že divák vidí situaci stejně jako postavy ve filmu. Found footage horory se často zaměřují na paranormální jevy, jako jsou duchové nebo mimozemšťané, nebo na šílené vrahy, kteří pronásledují hlavní postavy. Filmování z ruky nebo skryté kamery často dává pocit, že je divák děje přítomen a ten se odehrává přímo před ním, což přispívá k intenzitě filmu. Tento žánr se stal populárním v posledních desetiletích, kdy se díky levným digitálním kamerám a technologii stalo snadnější produkovat a distribuovat filmy. Mezi nejznámější found footage horory patří například *Záhada Blair Witch* (1999), *Paranormal Activity* (2007), *REC* (2007), *Odebrat z přátel* (2014), *Odebrat z přátel: Dark web* (2018) a *Médium* (2021).

²⁹ BUROV, Andrey. Фильмы ужасов: поджанры и типы. Подробно, понятно, с примерами. Дзен [online]. 31. 10. 2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://dzen.ru/a/YXV3OUTnC274nUf1>

³⁰ NerdFix, 2022, TOP 5 kultovních body hororů, YouTube video. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Mwv8J6avG1M>

8. Folk horror

Jak vypovídá z názvu, folk horror se zaměřuje na folkové tradice a legendy. Tento podžánr obvykle využívá temné, mystické a okultní prvky, které jsou spojeny s místními příběhy a tradicemi. Často se také objevuje spojení s přírodou a jejími silami. Typickým prvkem folk horroru je umístění příběhu do izolovaného a zamlženého venkovského prostředí, kde jsou zachovány staré tradice a rituály. V tomto prostředí se často odehrávají obřady, oběti a další tajemné události. Jedním z nejznámějších folk hororů je film *Rituál* (1973) či *Slunovrat* (2019).

9. Komedialní horror

Komedialní horor se snaží kombinovat prvky hororu s humorem. Tomuto typu se často přezdívá hororové parodie, jelikož často parodují hororový žánr jako takový, přičemž využívají situací, které jsou sice děsivé, ale zároveň absurdní a směšné. V komediálních hororech bývají zahrnuty excentrické postavy, neobvyklé situace a mnoho násilí, přičemž je vše podáváno s humorem. Tento typ možná ani za horor považovat nelze, jelikož jeho cílem není diváka vyděsit, ale spíše jej pobavit. Přesto se v něm objevuje tolik hororových prvků, že musel být alespoň zmíněn. Za všeobecně známou hororovou parodii lze považovat filmovou sérii *Scary Movie* (prozatím 5 filmů natočených v letech 2000–2013), *Soumrak mrtvých* (2009), *Tucker & Dale vs. Zlo* (2010)

Shrnutí

Hororový žánr je jedním z nejrozmanitějších žánrů, které zahrnují mnoho podžánrů s různými prvky a motivy. I když některé z těchto podžánrů, jako například mystický horor či slasher, jsou dobře definované a snadno rozpoznatelné, mnoho dalších mohou být obtížnější k zařazení. Některé z těchto podžánrů jsou založeny na nadpřirozených jevech, zatímco jiné se soustředí na lidské psychologické stavy a strachy. Existuje také mnoho hororových filmů, které kombinují prvky z různých podžánrů, což dává hororovému žánru ještě větší rozmanitost. Celkově lze říci, že se vyvíjí neustále nové podžánry a prvky hororu se v jiných žánrech objevují stále častěji, což dělá definování tohoto žánru ještě náročnějším.

2.3 Hororový žánr v ruské kinematografii

Hororový žánr je v ruské kinematografii relativně novou a stále ještě málo zastoupenou kategorií filmů. Daná podkapitola bude primárně vycházet z publikace s názvem *Hororový žánr v současné ruské kinematografii*, kterou napsal ruský profesor Vitalij Fjodorovič Poznin (rus. Виталий Федорович Познин, *Жанр хоррор в современном российском кино*).

Ruský filmový průmysl se bez státní podpory neobejde, protože velká část ruské produkce zatím není schopna konkurovat hollywoodským filmům. Jedním z důvodů je nedostatek zkušeností ruských režisérů a producentů v tvorbě tzv. žánrového filmu, jímž se americká filmová studia již mnoho desetiletí úspěšně zabývají. S ohledem na změnu preferencí ruského publika, vyvolanou vlivem právě hollywoodské produkce, se některá ruská studia začala snažit o osvojení si těch žánrů, které pro ruské kino dosud nebyly typické. A mezi ně se řadí právě horor. S největším úspěchem se setkaly ty ruské horory, jež spojují typickou žánrovou strukturu hollywoodského hororu s ruskými mýty a pohádkami. Naopak přenesení dějů a triků západního hororu na ruskou půdu se u ruských diváků setkalo s opovržením.³¹

V ruské literatuře není příliš děl, jež by se zabývala tématem strachu. V sovětském kině byl hororový film jako žánr také téměř nepřítomný, s výjimkou filmu *Vij* (rus. Вий, 1967), natočeného podle stejnojmenné povídky N. V. Gogola. V 90. letech se objevil také pouze jeden film, který by se dal zařadit do hororového žánru. Tím je *Dotek* (rus. Прикосновение, 1992), jehož hlavním tématem byla kolize pozemského a posmrtného světa. Film byl v době svého uvedení téměř nepovšimnut, pravděpodobně kvůli krizi filmové distribuce. Výraznější nárůst zájmu ruských režisérů o hororové filmy proběhl až v prvním desetiletí 21. století.³²

První ruské hororové filmy měly spíše romantický charakter a připomínaly parodie na zahraniční hororové filmy. Jejich příběhová linie byla špatně propracovaná a režisérská, kamerová a herecká práce měla velmi nízkou úroveň provedení. Filmoví tvůrci se odvážně snažili vyzkoušet své síly a schopnosti v prakticky všech tematických hororových podžánrech: horory se zombie (*Полигон 2*, 2004), slasher, (*Путевой обходчик*, 2007), hororový thriller (*Жесть*, 2006), mystické horory (*Мертвые дочери*, 2007), found footage (*Поймать ведьму*, 2008) a psychologicko-mystické horory (*Юленька*, 2009). Většina těchto filmů však byla diváky přijata velmi negativně. Mnoho recenzentů si všímalo nesmyslných dějových zvrátů, nevěrohodného hereckého výkonu a špatné kamery. Ovšem za hlavní chybu těchto tvůrců lze považovat ignoraci rozdílu v mentalitě západního a ruského diváka, spočívající v tradičních způsobech vnímání literatury, umění a masových médií, přičemž příčinou tohoto rozdílu jsou zejména národní tradice a zvyky.³³

³¹ ПОЗНИН, Виталий. «Жанр хоррор в современном российском кино» [online]. In Вестник Санкт-Петербургского университета. Искусствоведение 10, no. 2, 2020 [cit. 2023-04-15], s. 248–249. Dostupné z: <https://doi.org/10.21638/spbu15.2020.204>

³² Тамtéž, s. 256.

³³ Тамtéž, s. 257– 258.

Vzhledem k tomu, že žánr hororu v západním filmu existuje již více než sto let, není překvapením, že ruský filmový průmysl začal využívat nejúčinnější hollywoodské techniky. Výsledkem však bylo, že většina těchto filmů byla vnímána jako parodie na západní produkci. První fáze kulturní lokalizace tak skončila neúspěchem. Jak vyšlo najevo, zájem ruského publika dokážou vyvolat zejména ty hororové filmy, jež mají nějakou souvislost s folklórními tradicemi a pokud se děj filmu odehrává v současnosti, pak je pro diváka důležitá hlavně přesvědčivost běžných reálií.³⁴

³⁴ ПОЗНИН, Виталий. «Жанр хоррор в современном российском кино», s. 258–259.

3 FILM ÚSVIT

Tato kapitola se zaměřuje na překládaný film Úsvit, který v Rusku vyšel v roce 2019, a poskytuje čtenářům detailní informace o jeho vzniku, ději a tvůrcích. První část kapitoly je věnována popisu filmu Úsvit z kinematografického hlediska. Je zde popsáno, jak film vznikl a jak probíhalo natáčení. V další části je podrobně popsán děj filmu, což čtenáři snad umožní představit si vhodnou atmosféru při čtení samotných titulků bez sledování filmu. Poslední část kapitoly pak bude zaměřena na tvůrce filmu Úsvit: režiséra, scénáristu a producenta, přičemž nejvíce bude rozvinuta podkapitola o scénáristovi, jakožto o autorovi děje filmu.

3.1 Okolnosti vzniku filmu

Úsvit měl dvě premiéry: první proběhla 29. ledna 2019 v petrohradském kině Formula Kino a druhá se konala 31. ledna 2019 v Moskvě³⁵. Před premiérami filmu byla 23. ledna uspořádána tisková konference, na které o filmu a průběhu jeho natáčení promluvili režisér, scénárista, producenti a herci^{36, 37}. Film zrežíroval debutant Pavel Sidorov, scénář napsal Jevgenij Koljadincev, za produkci byli zodpovědní Vladislav Severcev a Pavel Litvinov a v hlavních rolích se objevili Alexandra Drozdovová, Alexandr Moločnikov, Anna Slju, Oksana Akiňšinová, Kuzma Kotrelev a Oleg Vasilkov.

Úsvit se stal vítězem prvního konkurzu hororových scénářů filmového studia 10/09 v roce 2017, kde si producenti vybírali z tisíce návrhů. Návrh scénáře Úsvitu byl však podle jejich vyjádření nejzajímavější a originální svým námětem. Práce Jevgenije Koljadinceva dle slov Severceva vynikla mezi opakujícími se tématy tím, že daný příběh byl koncepční, svěží a aktuální, protože v ruské společnosti je aktuálně rozvinutý zájem o ezoteriku a fenomén lucidního snění se v praxi skutečně využívá k léčbě různých duševních poruch³⁸.

Koncept Úsvitu je čistě Koljadincevova práce, ovšem na dalším vývoji scénáře spolupracoval se Sidorovem a Severcevem. Koljadincev chtěl pro konkurz vymyslet zcela nový příběh, který by se od ostatních odlišoval. Tehdy si vzpomněl na vyprávění jeho manželky, jejíž bratr právě lucidní snění praktikoval³⁹. Jednoho dne se však přihodilo něco zlověstného, co

³⁵ Премьера фильма «Рассвет»: Премьера фильма «Рассвет» 29 ЯНВАРЯ в 19.00 в кинотеатре ФОРМУЛА КИНО ГАЛЕРЕЯ. Завтра в Питере - Афиша Санкт-Петербурга [online]. Copyright © 2013-2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://piterzavtra.ru/film-rassvet/>

³⁶ StartFilm, 2019, Пресс-конференция фильма "Рассвет" – ТАСС, YouTube video. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=t17p50dnUQg&t=203s>

³⁷ Хоррор "Рассвет": презентация фильма. © Информационное агентство ТАСС [online]. Москва, 23. 01. 2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://tass.ru/press/7473>

³⁸ Рассвет (2019): Детально о кинофильме «Рассвет (2019)» - Свидетельство СМИ Эл №ФС77-37632 - ovideo.ru [online]. Copyright © 2001-2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://ovideo.ru/detail/282642?ysclid=lg9pmzpd4e503643569>

³⁹ КОЖИН, Олег. Рассвет: Ты не проснёшься [online]. © ООО «Издательство АСТ», 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://bookzip.ru/2190-rassvet.html#1>

Koljadincev ale již dále nespecifikuje. Tato příhoda a samotná podstata lucidního snění mu však připadala jako stvořená pro celovečerní hororový film. Film je tedy o lucidním snění, praktikách vědomých snů a o tom, jak obecně může spánek léčit nebo naopak zabíjet. Sidorov o hlavním poselství filmu řekl: „Chcete-li porazit svůj strach, musíte se mu v určitou chvíli postavit čelem. Příběh je o tom.“⁴⁰

Natáčení filmu probíhalo na podzim 2018 v celkem osmi lokalitách, ale hlavním místem natáčení se stal Moskevský institut bioorganické chemie. Původně mělo být v ději moderní vybavení, ale tvůrci se posléze rozhodli, že zajímavější bude postsovětská budova a Moskevský institut, který byl postaven na začátku 80. let 20. století, tak poskytl potřebnou atmosféru. V institutu se od jeho vybudování téměř nic nezměnilo: zůstaly zde původní televizory, nábytek, a dokonce i sanitární technika. Sidorov o budově řekl: „Všechno je tam autentické, skutečné starožitnosti ze sovětských dob. Čas se tam jako by zastavil.“⁴¹

Nejnáročnější bylo natáčení scén v bývalém protiletectvém krytu, který ve filmu představoval sklep Vědeckého výzkumného institutu somnologie, kde kvůli nedostatku ventilace a vysoké vlhkosti musel mít celý štáb nasazené respirátory s výjimkou herců v záběru⁴². Podle režiséra byli prvními, kdo se do krytu za posledních 10-20 let dostal. Natáčení v něm probíhalo 2-3 dny. V Moskevském institutu je zkrátka plno tajemných míst a zajímavých chodeb, díky čemuž se ukázal jako ideální místo pro natočení hororu⁴³.

3.2 Děj filmu

Film začíná scénou, v níž mladá těhotná žena s malým chlapcem vychází při bouřce z budovy a nasedají do auta. To ale nechce nastartovat, načež žena uslyší dětský pláč a před sebou uvidí kočárek. Chlapec začne mámu volat a najednou se objeví před autem. Auto samo nastartuje a rozjede se dozadu plnou rychlostí, přičemž nabourá do sloupu. Poté zakrvácená žena leží na zemi bez známky života.

Další děj se posouvá o 20 let dopředu. Vidíme dívku na oslavě jejích dvacátých narozenin. Dívčini kamarádi jí zpívají „Hodně štěstí, zdraví...“ a my se dozvídáme, že se dívka

⁴⁰ БОНДАРЧУК, Оксана. Рассвет Павла Сидорова: Режиссер Павел Сидоров о новом хорроре «Рассвет», штампах на экране и съемках фильмов ради денег. *Tvmag.ru* [online]. © 2013-2022 [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://tvmag.ru/article/movies/2018-12-10-pavel-sidorov-intervyu-s-rezhisserom-filma-rassvet/?ysclid=lg9g8j0zej354347563>

⁴¹ Премьера фильма «Рассвет»: Премьера фильма «Рассвет» 29 ЯНВАРЯ в 19.00 в кинотеатре ФОРМУЛА КИНО ГАЛЕРЕЯ. Завтра в Питере - Афиша Санкт-Петербурга [online]. Copyright © 2013-2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://piterzavtra.ru/film-rassvet/>

⁴² Закончились съемки фильма ужасов "Рассвет" с Оксаной Акиньшиной Новости кино: - Свидетельство СМИ Эл №ФС77-37632 - ovideo.ru [online]. Copyright © 2001-2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://ovideo.ru/news/285298>

⁴³ Премьера фильма «Рассвет»: Премьера фильма «Рассвет» 29 ЯНВАРЯ в 19.00 в кинотеатре ФОРМУЛА КИНО ГАЛЕРЕЯ.

jmenuje Světla. Když sfukuje svíčky z dortu, někdo zazvoní a ona jde otevřít. Za dveřmi stojí její bratr.

Následující scéna nám ukazuje, jak sourozenci, Světlina spolubydlící a ještě jeden kamarád hrají hru „Hádej kdo“. Sourozenci mají na čele jméno toho druhého, a proto si ze sebe dělají srandu, škádlí se. Zjišťujeme, že Světlin bratr se jmenuje Anton a že se spolu moc často nevidají. Když je oslava narozenin u konce, Světla Antona přemlouvá, aby zůstal přes noc. Ten nakonec souhlasí.

Sourozenci teď spolu sedí na posteli a Světla rozbaluje dárek od bratra – knihu. Jedná se o soubor básniček pro děti, které Anton svojí sestře v dětství četl a Antonovi je zase četla jejich matka, načež se Světla začne obviňovat z její smrti. Bratr Světlu ujistňuje, že ona za to nemůže a pokouší se ji rozveselit básničkou o Spánkonoši. Poté sestře popřeje dobrou noc a jde také spát.

Světla usíná a my znovu vidíme mladou ženu ze začátku filmu, kterou budí její syn. Ukazuje se, že to je Anton. Poté jdou spolu přes chodbu plnou mrtvol ležících na patientských lůžkách. Na konci chodby se před nimi začnou otevírat staré železné dveře a mrtvoly ožívají.

Světla se probouzí a my zjišťujeme, že to byl její sen. Jde do kuchyně napít se vody, když v tom zahlédne, jak její bratr padá z okna. Další den probíhá policejní vyšetřování. Policista vyslýchá Světlinu kamarádku, jejíž jméno stále neznáme. Světla výslech skoro nevnímá a představuje si samu sebe na dně hrobu, jak ji zakopávají místo Antona. Poté se ocitá na hřbitově a vzlyká. Probíhá totiž Antonův pohřeb. Všichni se rozchází, ale ona zůstává stát na místě a pláče. Za několik sekund je znovu na dně hrobu místo svého bratra. Ve skutečnosti však leží doma na gauči. Když si sedá, přichází její kamarádka, která ji informuje o tom, že volal Antonův pronajímatel. Je potřeba vyklidit byt a odvést jeho věci.

Jakmile jsou dívky na místě, jdou si Antonův byt prohlédnout. V bytě objevují knihu praktické somnologie a různé vystřižené články o sektě Úsvit a o smrti jejich matky. Zjišťujeme tak, že jejich matka umřela těsně před porodem ve spánku a že pravděpodobně byla členkou dané sekty. Ze čtení článků Světlu vyruší telefonát od její tety Lary a my se konečně dozvídáme i jméno Světliny kamarádky, která se jmenuje Nast'a. Světla se tety ptá na sektu Úsvit a na to, jestli její matka skutečně byla členkou. Po hovoru Nast'a Světla ukazuje Antonův deník, který před chvílí našla. Psal si do něj své sny a podle zápisů je zřejmé, že často míval noční můry. Najednou se rozsvítí notebook se zapnutým záznamem přednášky o somnologii.

Další děj se odehrává v bytě Světly. Hledá nějaké informace o sektě Úsvit a zjišťuje, že sekta uctívá stínového démona. Stín, který přebývá ve světě snů, se chce dostat do světa lidí a ovládnout jej. Poté Světla otevírá bratrův deník a ponořuje se do čtení. Najednou se ocitá

v noční můře, ze které ji budí Nast'a.

V příští scéně se ocitáme na přednášce o somnologii, na niž se Světla rozhodla jít. Přednášku vede, stejně jako i na videu z notebooku, profesor Laberin. Dozvídáme se, co to je vědomé snění a profesor posluchače informuje o výhodách takových snů – lze se díky nim zbavit strachu a dokonce i mnohých psychických poruch. Když Laberin svou přednášku končí, jde Světla za ním a ptá se ho na Antona. Profesor vyjadřuje upřímnou soustrast a radí jí, aby se zúčastnila společné spánkové terapie, ovšem pouze v případě, že Světla nevěří na démony a podobně.

Světla se rozhodla poslechnout Laberinovu radu a vydává se do institutu na kurz spánkové terapie. Po cestě je Světla zamlklá a přemýšlí nad tím, co ji čeká. Nast'a se ji pokouší rozveselit, načež se jí Světla svěřuje, že i přestože se znají pouze půl roku, hodně pro ni znamená.

V institutu somnologie se Světla zapisuje na spánkovou terapii a na chodbě potkává muže, kterého viděla na profesorově přednášce. Poté již začíná spánková terapie a my poznáváme lidi, kteří se sezení účastní. Je tam samozřejmě Světla a s ní Lila, Vitalij a Kiril, jehož předtím potkala na chodbě. Všichni usínají a my vidíme, že Světle se zdá o jejím bytě. Po chvíli se všichni probouzejí.

Kiril začíná být skeptický ohledně společného snu, ale my už tušíme, že se v takovém snu právě nacházejí: hodiny neukazují čas a nikdo, kromě nich, tam není. Čtveřice se vydává někoho najít a společně bloumají po institutu. Končí ve vestibulu, kde se najednou rozezvoní telefon a volající se ptá po Světlaně. Ta si první myslí, že volá její teta, ale po chvíli je Světle jasné, že to její teta nejspíš nebude. Lila poté prosí Vitalije, aby je dovedl ke skříňkám. Ten ji však odbyde s tím, že tam trefí sami. Světla, Lila a Kiril jdou tedy ke skříňkám a Kiril se jich ptá, s jakým problémem přišly na terapii. Z jejich rozhovoru se dozvídáme, že Světla mívá noční můry, Lila je náměsíčná a Kiril žádné problémy nemá, je jen žurnalista, který chce napsat článek o alternativních léčbách klaustrofobie.

Vitalij je pořád ve vestibulu, kde se najednou spustí televize, a my vidíme záznam ze vstupního interview se Světlou. Mezitím Lila se Světlou najdou skříňky. Jejich věci jsou ale pryč, nacházejí tam pouze svítilnu. Kiril zůstal pozadu, aby si v automatu koupil vodu. Místo vody ale v automatu nachází hlavu Laberina. V té chvíli se objevují dívky a všichni tři se společně vrací do vestibulu za Vitalijem. Lila se pokouší někomu dovolat, telefon ale nefunguje. Po nalezení lidské hlavy v automatu je Lila vyděšená a chce odejít.

Ostatní se vydávají za Lilou a když přichází k východu, vidí, že zmizela jak Lila, tak i silnice, a všude kolem nich je hluboký, temný les. Světla s Kirilem, kteří vyběhli za Lilou ven,

se teď nemůžou dostat zpět do budovy, protože se zabouchly dveře. Vitalij za nimi vidí mrtvolu a utíká, aniž by jim otevřel. Když se dvojice otočí, všimnou si vrčícího psa, který je chce očividně pokousat. Začnou před ním utíkat a zavírají se ve sklepě.

Stojí v malé, tmavé chodbě a Kiril, který dříve tvrdil, že pouze dělá průzkum a žádný problém nemá, teď dostává klaustrofobický záchvat. Světla jde dál do chodby a rozsvěcuje. Společně dochází k tomu, že to sen být nemůže (kvůli zápachu, který cítí) a jdou sklep prozkoumat.

Vracíme se zpátky do vestibulu, kde teď v televizi pro změnu běží vstupní interview s Vitalijem. Ukazuje se, že je inženýr ponorek a že po výbuchu jedné ponorky tam zůstal uvězněný celé tři dny. Byl tam uvězněný se svým kamarádem, se kterým si krátili čas povídáním a vzájemně se podporovali. Po osvobození vyšlo najevo, že jeho kamarád umřel při výbuchu a Vitalij si celou tu dobu povídal s mrtvolou, kterou doteď slyší a dokonce i vidí (takže už víme, čí mrtvolu před chvílí viděl). Vitalij se jakoby vrací do minulosti, stojí před dveřmi, za kterými hoří a znovu vidí svého mrtvého kamaráda.

Děj se nyní přenáší za Lilou, která utíká lesem. Ztrácí dech a po chvíli i vědomí. Probouzí se u sebe doma v kuchyni. Na sporáku je puštěný plyn, který Lila vypíná a jde do ložnice. Tam na posteli nachází svého mrtvého muže. Lila si na okraj postele sedne a začne mluvit se svým odrazem v zrcadle. Lila se cítí vinna, protože za smrtí manžela je ona, ale její odraz namítá, že „vraždu“ spáchala ve spánku, a tudíž je nevinná.

Světla s Kirilem mezitím ve sklepě našli zabarikádované dveře a počítač. V něm najdou jejich profily s obecnými údaji. Zarazí je však uvedené datum smrti, které odpovídá dnešnímu dni. Zatímco se Kiril pokouší uvolnit dveře, Světla v počítači nachází profil její matky a na policice posléze i matčinu kartu. Světla krátce na to slyší dětský pláč a matčin hlas, zpívající básničku o Spánkonoši. V koutě stojí postava otočená zády k ní a Světla se myslí, že to je její máma. Je to ale démon, před kterým začne Světla utíkat. Kirilovi se zrovna podařilo uvolnit a otevřít dveře, za kterými se stihli schovat.

Lila si dál povídá se svým odrazem v zrcadle a my z toho můžeme pochopit, že má rozdvojenou osobnost. Odraz Lilu přesvědčuje, že milenkou jejího muže byla Světlana, a že ji má najít a zabít. Kiril se Světlanou mezitím pokračují v hledání východu, když je napadne Lila. Kiril spadne ze schodů a Světlana před útočnicí utíká. Kiril se zase ocitá v malé místnosti a má další záchvat klaustrofobie. Lila zatím Světlu dohnala a už jí hodlá zasadit smrtelnou ránu, když se objeví Vitalij. Překazí Lile plánovanou vraždu, rozbije jí hlavu o zeď a teď se chystá i na Světlanu. Táhne ji za vlasy k napuštěnému umyvadlu a chce ji utopit. Světlaně se ale podaří se zachránit a Vitalije zabít.

Za několik okamžiků jsou Kiril se Světlou zase spolu a pokračují v hledání východu. Místo něj nachází slepou uličku a na zemi poklop. Otevřou ho a vidí, že vede do nějakých tunelů. Protože jiný východ nenašli, lezou dolů.

V tunelech je ale dožene Stín. Kirila obklopí temnota a s křikem umírá. Démon potupuje za Světlou, když ta se najednou probudí. Je ve svém bytě a v kuchyni nachází svého bratra Antona, kterého hned objímá. Anton jí řekne, že se musí probudit, že se nemá bát a že jí pomůže, načež začne odříkávat další část básničky o Spánkonoši. Básnička nyní působí jako zaklínadlo, které má Světlu před Stínem ochránit.

Světla se probouzí a my víme, že už je to doopravdy. Vedle na lehátku sedí Nast'a, která tu na ni čeká. Nast'a ji informuje, že Kiril, Lila a Vitalij už odešli a že Světla se probudila jako poslední. Světlana, šťastná, že viděla bratra, Nasti sděluje, že už jí je lépe. Když dívky dojdou k autu, Nast'a ještě odbíhá zpátky do budovy pro zapomenutou kabelku. Světla si mezitím na mobilu pouští hlasovou zprávu od její tety a začíná vše chápat. Ukazuje se, že Nast'a je členkou sekty, Laberin je její otec a že společně hledali lidi, které přesvědčovali na spánkovou terapii, aby si Stín mohl vybrat svou oběť – Kirila.

Zařazení filmu

Součástí druhé kapitoly byl výčet těch nejznámějších hororových podžánrů. Podle tohoto rozdělení se překládaný film jednoznačně řadí do podžánru mystický horor. Prvním a nejcharakterističtějším znakem je výskyt démona, který se snaží dostat no našeho světa prostřednictvím jednoho z hlavních hrdinů, což se mu nakonec i povede a „posedne“ Kirilla. Dalším charakteristickým znakem mystického hororu je kladení důrazu na metafyzické aspekty, jež se v Úsvitu projevují světem snů a společným vědomým sněním, za zdůraznění slova „společné“, jelikož lucidní snění se skutečně praktikuje (např. v knize Lucidní snění Stephena LaBergeho je popsán výzkum, který to dokazuje⁴⁴). A na závěr: znakem mystického hororu je tzv. jumpscare. Ten se sice ve filmu vyskytuje pouze dvakrát, ale zato jsou to opravdu děsivé momenty.

3.3 Tvůrci filmu

3.3.1 Pavel Sidorov - režisér

Pavel Sidorov (Павел Сидоров) je ruský režisér a scénárista, narodil se v Leningradu (dnešní Petrohrad). Po škole nastoupil na Petrohradskou státní univerzitu, kde na fakultě umění studoval obor režie. Zkušenosti režisér nasbíral při natáčení krátkých filmů, reklam a hudebních

⁴⁴ <https://www.databazeknih.cz/knihy/lucidni-sneni-19383>

videoklipů.⁴⁵

S producentem Vladislavem Severcevem se seznámil skrze společného známého po premiéře filmu Nevěsta v roce 2017⁴⁶. Ke spolupráci na filmu Úsvit došlo ale až o rok později.

V roce 2018 na festivalu Berlin Music Video Awards Sidorov vyhrál v první kategorii Nejlepší hudební video (Best Music Video) s videoklipem Není to Paříž⁴⁷ (Не Париж) ruské hudební skupiny Leningrad (Ленинград).⁴⁸ Berlin Music Video Awards⁴⁹ je každoroční mezinárodní festival na oslavu umění hudebních videí. Do centra pozornosti jsou zde postaveni filmaři a umění, které se za hudebními videoklipy skrývá. Pavel Sidorov pro daný videoklip napsal také scénář, který byl oceněn jako jeden z nejlepších.

Již od seznámení se Severcevem se Sidorov snažil o zahájení spolupráce. Producenti Severcev a Litvinov se o spolupráci začali zajímat až poté, co zhlédli Sidorovův vítězný videoklip Není to Paříž, ve kterém Sidorov předvedl svůj talent. Jednalo se o zhruba osmiminutové video s akční tematikou. Dle Litvinova je akce důležitou součástí hororových filmů a Sidorov na něj udělal dojem tím, jak kvalitně tuto akčnost zvládl zrežirovat. Po výběru scénáře tedy producentské duo Sidorova oslovilo s nabídkou spolupráce v podobě režie filmu Úsvit. Sidorov chtěl již dlouho natočit celovečerní film a nabídku přijal. Sidorov si pro svůj debut zvolil horor jednak kvůli tomu, že je jeho fanouškem, a jednak proto, že chápe, jak může být natočení hororu zajímavou režisérskou zkušeností, jelikož filmový horor je pro ruské režiséry stále výzvou⁵⁰.

3.3.2 Jevgenij Koljadincev - scénárista

Jevgenij Koljadincev (Евгений Колядинцев) je ruský scénárista, herec, režisér a producent. Narodil se 17. února 1985 v Moskvě. Specializuje se především na hororový žánr, ale zajímá se také o thriller, detektivky, fantasy či černou komedii.

V červnu 2019 Koljadincev poskytl interview pro ruský podcast HlasyZeSklepa (rus. ГолосаИзПодвала), podle kterého byla v této diplomové práci sestavena scénáristova

⁴⁵ БОНДАРЧУК, Оксана. Рассвет Павла Сидорова: Режиссер Павел Сидоров о новом хорроре «Рассвет», штампах на экране и съемках фильмов ради денег.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Oficiální název videoklipu v češtině neexistuje, překlad vlastní

⁴⁸ StartFilm, 2019, Пресс-конференция фильма "Рассвет" – ТАСС, YouTube video. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tl7p50dnUQg&t=203s>

⁴⁹ About us. Berlin Music Video Awards. [online]. Copyright 2022 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.berlinmva.com/about-us/>

⁵⁰ Павел Сидоров: «Если получилось снять хоррор — получится и всё остальное» Завтра в Питере - Афиша Санкт-Петербурга [online]. Copyright © 2013-2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://piterzavtra.ru/interview-pavel-sidorov/>

filmografie a shrnuty jeho názory⁵¹.

Filmografie Koljadinceva

Koljadincev se v kinematografii objevil poprvé jako herec ve filmu Jurije Grymova *Cizí/Cizinci* (rus. Чужие) v roce 2008. Při natáčení pomáhal s redakcí scénáře a také fungoval jako tlumočnick mezi režisérem a americkými herci. Roli ve filmu získal díky tomu, že již pro Grymova pracoval v jeho filmovém studiu jako copywriter, tj. psal scénáře pro reklamy.⁵²

Posléze se Koljadincev přihlásil na kameramanské kurzy filmové školy Cinemotion, aby si osvojil základní techniky střihu a montáže a začal točit své vlastní filmové projekty. V rámci školního projektu natočil krátký film *Valentýnka* (rus. Валентинка), s nímž v roce 2014 vyhrál na mezinárodním festivalu hororových filmů *Капка* (rus. Капля). Byla mu udělena cena za nejlepší krátký film v nominaci *Naděje na spasení* (rus. Надежда на спасение), která se uděluje mladým začínajícím režisérům. Po úspěchu s *Valentýnkou* se ještě v téže roce rozhodl natočit další hororový krátký film s názvem *Tvář* (rus. Лицо), který se stal jeho oficiálním debutem. S neoficiálním debutem však Koljadincev přišel již v době, kdy ještě pracoval u J. Grymova. Tehdy v roce 2007 natočil na malou DV videokameru jednu z povídek amerického spisovatele Chucka Palahniuka z jeho románu *Strašidla* (angl. Haunted) a vzniklo tak patnáctiminutové amatérské video. Koljadincev se ke svým projektům staví velmi kriticky a dle jeho slov je občas zděšený, když se na nějaké své dílo po čase podívá. Co se týče *Valentýnky*, je rád, že ji natočil, ale protože ji považuje jen za školní projekt (který natočil za jednu noc), nenajdeme ji ani v jeho filmografii na ruském webu Kinopoisk, který je srovnatelný s českým webem ČSFD (Česko-Slovenská filmová databáze). Oba portály slouží jako databáze filmů, seriálů a televizních pořadů, kde filmoví fanoušci mohou filmy hodnotit a psát recenze. Na svůj debut Koljadincev také není hrdý, ale ani se za něj nestydí – byl to jeho první pokus v hororovém žánru. Film je natočený na hranici dvou podžánrů: psychologický thriller a slasher.⁵³

V září roku 2016 měl premiéru ruský horor *Dislike* (rus. Дизлайк), na jehož scénáři spolupracoval Koljadincev spolu s režisérem Pavlem Ruminovem. Ze všech filmů, na kterých Koljadincev pracoval, má *Dislike* na webu Kinopoisk nejhorší hodnocení (pouze 1,5 bodů z 10). Film se stal propadákem nejen mezi diváky, ale také co se týče tržeb. Sám Koljadincev ale konstatuje, že přestože *Dislike* není nejlepší slasher, tak nízké hodnocení si nezasloužil,

⁵¹ Империя Ужасов, 2019, #ГолосаИзПодвала говорят с Евгением Колядинцевым, сценаристом и режиссером, YouTube video. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=uB6xYL_FPuw

⁵² Тамtéž.

⁵³ Тамtéž.

protože existují i mnohem horší filmy.⁵⁴

O necelý půlrok později se v ruských kinech objevilo fantasy Upíří (rus. Вурдалаки). Na tomto filmu Koljadincev spolupracoval s Tichonem Korněvem a Aleksejem Karaulovem, s nimiž napsal také scénář pro horor Diggers z roku 2016 (rus. Диггеры), na kterém spolu pracovali od samého začátku. Scénář Upírů byl už ale napsaný a jejich práce spočívala především v úpravě původního textu. Spolupráci na Upírech se však Koljadincev rozhodl předčasně ukončit, protože se připravovaný film hororovému žánru vzdaloval a měl spíše charakter fantasy. Z toho důvodu není Koljadincev uveden v závěrečných titulcích.⁵⁵

V březnu 2017 byl zahájen první konkurz hororových scénářů v Rusku. Jedním z organizátorů konkurzu bylo filmové studio 10/09 producenta Vladislava Severceva⁵⁶. Pro účast bylo nutné zaslat přihlášku, ve které měli scénáristi nastínit koncept svého scénáře na jedné až dvou stranách. Koljadincev se na konkurz začal připravovat a jelikož nechtěl použít žádný z jeho starších, neaktuálních nápadů, rozhodl se vymyslet zcela nový scénář. Konkurz byl pro něj velmi důležitý, protože, dle jeho slov, jsou hororové filmy už dlouho jeho vášní⁵⁷. Konkurz, na který se přihlásilo přes tisíc účastníků, Koljadincev nakonec vyhrál se scénářem k hororu Úsvit⁵⁸. U většiny scénářů, které Koljadincev napsal pro celovečerní filmy, se jednalo o spoluautorství. Koncept Úsvitu ale napsal sám a je tak jeho jediným autorem (v průběhu přípravy a natáčení filmu však Koljadincev upravoval scénář do finální podoby spolu s Pavlem Sidorovem a Vladislavem Severcevem).⁵⁹ Film měl premiéru na konci ledna 2019. Jedná se o nejlépe hodnocený a doposud zatím polední celovečerní film Koljadinceva na Kinopoisku. Koljadincev si v Úsvitu také zahrál: krátce se mihl v jedné scéně, kdy byla hlavní hrdinka na přednášce Laberina. Úsvit byl také znovelizován: pár dní před premiérou filmu vyšla publikace stejnojmenné knihy Olega Kožina.

Z Koljadincevovy tvorby je v současnosti nejúspěšnější seriál Neboj se (rus. Не бойся), ke kterému napsal nejen scénář (na scénáři se dále podíleli Michail Pavlov a Michail Parfjonov),

⁵⁴ Империя Ужасов, 2019, #ГолосаИзПодвала говорят с Евгением Колядинцевым, сценаристом и режиссером, YouTube video. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=uB6xYL_FPuw

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ В РОССИИ СТАРТОВАЛ КОНКУРС СЦЕНАРИЕВ В ЖАНРАХ «ХОРОРОР» И «ФАНТАСТИКА». Kino-teatr.ru [online]. © 2006-2023 [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.kino-teatr.ru/kino/news/y2017/3-16/11263/>

⁵⁷ КОЖИН, Олег. Рассвет: Ты не проснёшься [online]. © ООО «Издательство АСТ», 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://bookzip.ru/2190-rassvet.html#1>

⁵⁸ Кинокомпания «10/09» назвала победителей сценарного конкурса хорроров. Iwantfilm.ru [online]. © 2023 ООО «АЙ ВОНТ ФИЛМ». [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://iwantfilm.ru/contest/28>

⁵⁹ StartFilm, 2019, Пресс-конференция фильма "Рассвет" – ТАСС, YouTube video. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=t17p50dnUQg&t=203s>

ale také jej režíroval. V roce 2023 byla na Amazon Prime Video přidána první série (název seriálu zde byl do anglického jazyka přeložen jako Unafraid), která se skládá ze sedmi krátkých epizod, přičemž každá je dlouhá 6-7 minut.

V listopadu 2022 proběhl v Moskvě první ruský „hororový konvent“, tj. festival hororu, s názvem ZLOfest (v originále ЗЛОfest), Koljadincev byl zodpovědný za konceptuálně-uměleckou část festivalu a také za samotný program.

I přes hojně zkušenosti Koljadincev sám sebe nepovažuje za zkušeného a úspěšného scénáristu celovečerních filmů a je to podle něj dobře. Myslí si totiž, že by v takovém případě začal stagnovat a přestal se dále rozvíjet. Práním Koljadinceva je natočit celovečerní hororový film v roli režiséra a dle jeho názoru je režírování krátkých filmů užitečnou průpravou.⁶⁰

Koljadincev a horor

Záliba v hororovém žánru se u Koljadinceva objevila již v dětství. Tehdy si oblíbil tři detektivní díla britského spisovatele Conan Doylea: román Pes baskervillský a dvě povídky ze sbírky povídek Dobrodružství Sherlocka Holmese (The Adventure of the Speckled Band, The Five Orange Pips). Tyto tři příběhy mu připadaly strašidelné a dle něj byly děsivé kvůli tomu, že byly záhadné. V detektivkách je však každá záhada racionálně objasněna a tajemno zmizí. Dle Koljadinceva tento moment bravurně vystihl Dmitrij Komm ve své knize Vzorce strachu. Úvod do historie a teorie filmového hororu (rus. Формулы страха. Введение в историю и теорию фильма ужасов). Koljadincevovi se Kommův příklad velmi zalíbil a často jej cituje. Detektivní a hororový žánr mají odlišné přístupy k řešení záhad. Chvíli, kdy záhada zmizí, Komm formuluje tak, že existují dva vzorce: vzorec Conan Doylea a vzorec Wilkieho Collinse. V Doylově verzi se záhada rovná nemoci a vyšetřování je rovno léčení, z čehož plyne vzorec: **záhada + vyšetřování = vyléčení**. Ve verzi Collinse pak máme vzorec: **záhada + vyšetřování = šílenství**. Výsledkem je, že odhalení je mnohem děsivější než původní tajemství. Po přečtení knihy tak ve čtenáři zůstává nejen více otázek, ale také více strachu, což je právě to, co Koljadincevovi u v tvorbě Conan Doylea chybělo. Koljadincev tedy horor chápe jako detektivku, která není pro slabší povahy.⁶¹

Koljadincevovo pojetí hororu vychází z myšlenky D. Komma: hororový žánr je vlastně dohoda mezi tvůrcem filmu a recipientem. Tvůrce recipientovi jakoby slibuje, že se bude snažit ho děsit, což divák od hororu současně očekává. Právě záměr vyděsit diváka či čtenáře by měl

⁶⁰ Империя Ужасов, 2019, #ГолосаИзПодвала говорят с Евгением Колядинцевым, сценаристом и режиссером,

⁶¹ Тамtéž.

být základem každého hororu. Koljadincev ale zároveň podotýká, že je velmi obtížné hororový žánr definovat konkrétně. Pojetí hororu je podle Koljadinceva jako pojetí krásy: v různých epochách různé národy krásu popisovali a hodnotili podle různých norem. Totéž platí o hororu: nemá určitou, jednoduchou definici.⁶²

3.3.3 Vladislav Severcev a studio 10/09

Vladislav Severcev (Владислав Северцев) je ruský producent, který se narodil 5. března 1972 ve Voroněži⁶³. Vystudoval fakultu cizích jazyků na Voroněžské státní pedagogické univerzitě. Severcev má rozsáhlé zkušenosti v oblasti televizní a filmové produkce. Produkoval řadu špičkových televizních pořadů a seriálů pro ruskou televizi i celovečerní filmy, které byly distribuovány dokonce mezinárodně. V roce 2006 se Severcev stal spoluzakladatelem společnosti s ručením omezeným Kefir Production (rus. Кефир Продакшн). O rok později se Severcev stal producentem seriálu Bitva senzibilů (rus. Битва экстрасенсов). První zkušenost v produkci celovečerního filmu Severcev získal při natáčení hororu Piková dáma: Černý obřad (rus. Пиковая дама: Черный обряд) z roku 2015, který v mezinárodní a ruské distribuci vydělal přes 5 milionů dolarů.

Po úspěšném debutu Severcev založil filmovou společnost 10/09. Studio vzniklo v roce 2016 a je jedinou ruskou nezávislou multimedialní společností zaměřenou na žánry hororů a temné sci-fi.⁶⁴ Film Nevěsta (rus. Невеста), který studio vydalo v roce 2017, je stále nejúspěšnějším ruským hororovým filmem v národní produkci. S rozpočtem pouhých 800 000 dolarů Nevěsta celosvětově získala 10 milionů amerických dolarů. Film se dostal také na Netflix a Amazon prime. Studio Lionsgate zakoupilo v roce 2018 práva na remake filmu v USA. V roce 2019 studio 10/09 vydalo pokračování úspěšného hororu Piková dáma: Za zrcadlem (rus. Пиковая дама: Зазеркалье), které se dostalo na 3. místo v národní produkci. Téhož roku měl premiéru také další film studia – Úsvit (rus. Рассвет). Práva na oba filmy byla prodána do všech zemí Latinské Ameriky, Evropy, Číny, Japonska a jihovýchodní Asie. Později se studio 10/09 začalo zabývat také produkcí krátkých filmů. Mimo jiné je společnost vlastníkem největší žánrové mediální ruské sítě Horror Web. Studio pořádá soutěže scénářů v žánrech horor a fikce. V roce 2021 studio vyhlásilo první soutěž hororových almanachů

⁶² Империя Ужасов, 2019, #ГолосаИзПодвала говорят с Евгением Колядинцевым, сценаристом и режиссером,

⁶³ Страшнее не бывает: ТОП жутких фильмов ужасов и сериалов – подборка от Владислава Северцева. Mkkaluga.ru [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.mkkaluga.ru/culture/2021/12/26/strashnee-ne-byvaet-top-zhutkikh-filmov-uzhasov-i-serialov-podborka-ot-vladislava-severceva.html>

⁶⁴ О КОМПАНИИ. 1009.film [online]. © ООО "1009", 2019-2022. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://1009.film/about/>

v Rusku. Almanach se měl skládat z několika krátkých příběhů, jejichž protagonisty jsou ženy⁶⁵. Příběhy mohly mít elementy i dalších žánrů, jako např. thriller, detektiv, sci-fi či drama, převládajícím žánrem měl však zůstat horor. V červnu 2021 studio dokončilo natáčení druhé série seriálu Neboj se (režíroval J. Koljadincev). Série byla nominována na nejlepší webovou sérii uplynulého roku.⁶⁶

⁶⁵ ПЕРВЫЙ РОССИЙСКИЙ ХОРРОР-АЛЬМАНАХ. Iwantfilm.ru [online]. © 2023 ООО «АЙ ВОНТ ФИЛМ» [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://iwantfilm.ru/workshop/98>

⁶⁶ ЛУЧШИЙ ВЕБ-СЕРИАЛ 2021 ГОДА. 1009.film [online]. © ООО "1009", 2019-2022. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://1009.film/news/luchshiy-veb-serial-2021-goda/>

4 PŘEPIS DIALOGŮ A PŘEKLAD

Překlad titulků pro tuto práci nebyl mou první zkušeností. V rámci předmětu Audiovizuální překlad vedeného paní doktorkou Pálušovou jsme spolu se dvěma kolegyněmi a kolegou překládali titulky k filmu Přes překážky ke hvězdám (rus. Через тернии к звездам). Jedná se sovětský dvoudílný film natočený v roce 1980, který měl být ukázán na semináři ruských filmů v roce 2021. Kvůli koronavirové pandemii se však první změnilo datum konání a posléze i místo. Film s našimi titulky se nakonec promítal v Olomouci. Tato zkušenost se výrazně lišila s tou, kterou jsem získala při překladu filmu pro danou diplomovou. První odlišnost spočívala v počtu lidí, jež titulky překládali. Byli jsme na překlad čtyři a mohli jsme si mezi sebou poradit o různých verzích překladu. Druhý velký rozdíl spočíval v tom, že jsme pracovali s již načasovanými ruskými titulky a velkou část práce, včetně časování, jsme tak dělat nemuseli. Posledním velkým rozdílem byl způsob, jakým jsme naše titulky ukázali publiku. Titulky jsme nemohli do filmu vložit ve formě .srt, jak to bývá běžné, ale museli jsme každý titulek klikat – což ve výsledku bylo mnohem jednodušší, než titulky časovat. Tato zkušenost mě tak připravila tvorbu titulků k Úsvitu, a mnohé věci, které by mě jinak mohly zaskočit, mě nepřekvapily.

Tvorba titulků k překládanému filmu tedy nejdříve zahrnovala prepis dialogů, jež jsem musela následně přeložit. Poté následovalo časování titulků a jejich členění. Níže uvedený text neobsahuje časové údaje a chybí i číslování titulků. Přeložené titulky s těmito údaji budou součástí přílohy (.srt soubor).

ПРИ ПОДДЕРЖКЕ ФК ФОНД КИНО	Za podpory Filmové nadace Ruska
10/09	filmové studio 10/09
Режиссёр ПАВЕЛ СИДОРОВ	Režie Pavel Sidorov
Сценарий Евгений Колядинцев	Scénář Jevgenij Koljadincev
Оператор-постановщик Иван Бурлаков	Kamera Ivan Burlakov

Художник-постановщик Сергей Шарамет	Výtvarník Sergej Šaramet
Звукорежиссёр Юлия Бордачёва	Zvuk Julija Bordačeva
Режиссёры монтажа Серик Бейсеу, Юрий Тарханов	Střih Serik Beyseu, Jurij Tarchanov
Композитор Garry Judd	Hudba Garry Judd
Художник по костюмам Евгения Царько	Kostýmy Jevgenija Carko
Генеральные продюсеры Владислав Северцев, Дмитрий Литвинов	Výkonní producenti Vladislav Severcev, Dmitrij Litvinov
1999 год	rok 1999
Пошли.	Jdeme.
Садись.	Sedni si.
Мама.	Mami.
Мама.	Mami.
Проснись.	Probud' se.
РАССВЕТ	ÚSVIT
Двадцать лет спустя	O 20 let později
Открывай дверь.	Otevři dveře.

С днём рождения тебя!	Hodně štěstí, zdraví!
С днём рождения тебя!	Hodně štěstí, zdraví!
С днём рождения Света!	Hodně štěstí, milá Světlo!
С днём рождения тебя!	Hodně štěstí, zdraví!
– Мой первый кусок торта – Это опять сюрприз?!	– Můj první kousek dortu. – Zase překvapení?
Братик!	Bráško!
Привет.	Ahoj.
Егору очень понравился мой коктейль.	Jegor to asi přepískl s koktejly.
Так, сейчас мой ход.	Tak, teď já.
БЕЛОСНЕЖКА; ОВЦА	SNĚHURKA; OVCE
Я красивая?	Jsem krásná?
Очень.	Velice.
Там случайно не моё имя написано?	A není tam náhodou napsané moje jméno?
– Нет, не твоё. – Нет.	– Ne, tvoje ne. – Ne.
Я... Я вымышленный персонаж?	Jsem... Jsem někdo smyšlený?

Нет.	Ne.
Мне кажется, что вымышленный.	Mně se zdá, že jo.
А вы с ним знакомы?	A vy ho znáte?
С ней.	Ji.
Ну, я только наслышана.	Já jsem o ní jen slyšela.
Что, прости?	Cože to?
Егор просил передать, что очень ждёт своей очереди.	Jegor vzkazuje, že se už těší, až bude na řadě.
Ладно. Давайте я.	Dobře. Teď já.
АНТОН	ANTON
Я умный?	Jsem někdo chytrý?
СВЕТА	SVĚTLA
Нет, не очень.	Ne, moc ne.
А ну может быть, я всё время на работе и не отвечаю на звонки?	A je možné, že... ...jsem pořád v práci a neberu telefony?
Ну, наверно потому, что у меня очень важные дела, и я не могу рассказать	A určitě kvůli tomu, že mám důležitější věci na práci, o kterých nemůžu říct

о них своей родной сестре?	ani svojí vlastní sestře?
Ну, да.	No jo.
Ну, типичный Антон.	No, typický Anton.
А я стал жить отдельно, потому что я уже такая всё взрослый и вообще	A já se odstěhoval, protože jsem už přece dospělák
самостоятельный и больше мне никто не нужен вообще, да?	a už vlastně nikoho nepotřebuju... Je tak?
И вообще.	Dá se to tak říct.
– Простите, вы закончили?	– Promiňte, skončili ste už?
– Да, закончили.	– Jo, skončili.
Пабам!	Tadaa!
То Игорь придумал.	To vymyslel Jeger.
Нам было вместо ваших имён написать...	Místo vašich jmen jsme měli napsat...
Овца!	Ovce!
Прости.	Promiň.
Вот, уроды.	Smradi jedni.
Так, останься у нас,	No tak, zůstaň tady.
а завтра утром доделаешь свой проект.	Svůj projekt doděláš zítra ráno.
– Оставайся.	– Zůstaň.

– Да.	– Jo.
Вообще, я могу остаться.	Vždyť tu můžu zůstat já.
Иди, Белоснежка.	Ty jdi, Sněhurko.
Мамочка дома будет волноваться.	Maminka se už bude strachovat.
– Свет, с днём рождения. – Спасибо.	– Všechno nejlepší, Světi. – Díky.
– Было круто, пока. – Пока.	– Bylo to super, zatím ahoj. – Ahoj.
Пока! Пока!	Ahoj, ahoj!
Ну,	No tak...
ну пожалуйста!	Prosím,
Ну пожалуйста,	prosím,
пожалуйста.	prosím...
Ну ладно.	No dobře.
Маршак?	Maršak?
Где ты его нашёл?	Kde jsi to našel?
Я его и не терял.	Ani jsem to neztratil.
Ты помнишь про Угомона?	Vzpomínáš si na tu o Spánkonoši?

Помню.	Vzpomínám.
Я ещё тебя всё время просила его прочитать.	Pořád jsem tě prosila, abys mi ji četl.
А я маму о том же просил.	A já zase mámu.
Это всё из-за меня.	Za to všechno můžu já.
Если бы я не родилась, мама была бы жива.	Kdybych se nenarodila, ...mamka by ještě žila.
Ты тут совсем ни при чём.	To s tebou vůbec nesouvisí.
Свет...	Světi...
Ну ты чего?	Jak tě to napadlo?
Света...	Světlo...
Давай, лучше те про Угомона я прочитаю, Свет.	Radši ti přečtu o Spánkonoši, jo?
Спать ложатся все на свете. Спят и взрослые, и дети,	Vše na světě se chystá spát, spí jak dítě, tak i dospělák.
Спит и ласточка и слон, Но не спит один...	Spí i vrabec a spí i slon, ale kdo tu nespí?
Антон.	Anton.
Стал он песни петь от скуки, Взял от скуки книгу в руки.	Hoch se nudí, tak začal si, číst knížečky a zpívat si.

Вдруг раздался громкий стук Книга выпала из рук.	A najednou strašný hluk, knížka vypadla mu z ruk.
Шу...	Ššu!
Шу! Над мальчиком в постели Шумно крылья просвистели.	Šu, nad kloučkem v postýlce, zasvištěla křídla tichounce.
– Просит шёпотом Антон: – Дай мне птичку, Угомон!	– Spánkonoše teď Anton prosí: – „Dej mi ptáčka, pěkně prosím!“
Нет, мой мальчик, эта птица Нам с тобою только снится.	Ne, můj chlapče, je to sen, ptáček vyletěl již oknem ven.
Ты давно уж крепко спишь...	Ty přec dávno tvrdě spíš,
Сладких снов тебе, малыш! Всё, давай, спи уже.	A šťastné sny si sladce sníš. Tak, a teď už spi.
Спокойной ночи.	Dobrou noc.
Спокойной ночи.	...brou noc.
Спи, давай.	Tak už spi.
Надеюсь, мне сегодня мама приснится.	Doufám, že se mi bude zdát o mámě.
Мама,	Mami,
мама,	mami.
Проснись!	Vzbuď se!
Антон..?	Antone?

Мама,	Mami,
я видел Угомона.	viděl jsem Spánkonoše.
Близко, пойдём.	Drž se u mě.
Отдай мне...	<i>Dej mi ho.</i>
Нет! Нет! Нет!	Ne! Ne! Ne!
ПОЛИЦИЯ	POLICIE
– К кому приходитеесь? – Подруга.	– Jste příbuzná? – Kamarádka.
Ну, подруга.	Tak kamarádka.
Я Светина подруга и с ней тоже учились....	Jsem kamarádka Světly... a taky spolužačka.
А как давно знакомы?	Jak dlouho se znáte?
Не думаю, полгода уже.	No, myslím že... asi půl roku.
Что вы делали в момент падения?	Co jste dělala, když spadl?
Я спала.	Spala jsem.
– Все спали? – Да.	– Všichni spali? – Ano.
...проснулась от крика.	...probudil mě křik.

Хоть пару дней можете подождать? К вам же не завтра приезжают.	Nemůžete počkat aspoň pár dní? Vždyť k vám nepřijedou hned zítra.
Хорошо, передам.	Dobře, řeknu jí to.
Урод!	Debil.
Тут Антону звонили.	To bylo pro Antona.
Этот, у которого он квартиру снимал.	Ten chlap, u kterého si pronajímal byt.
– Надо вещи оттуда собрать. – Поехали.	– Musíme pro jeho věci. – Tak pojedem.
– Уверенна? – Да, поехали.	– Jsi si jistá? – Jo, jedem.
Так дай, я тебя жду.	Dobře, počkám na tebe.
ДР Света!	Drahá Světlo!
Спать ложатся все на свете.	Vše na světě se chystá spát,
Спят и взрослые, и дети,	spí jak dítě, tak i dospělák.
Спит и ласточка и слон, Но не спит один...	Spí i vrabec a spí i slon, ale kdo tu nespí?
Антон.	Anton.
ДЕМОНЫ В СНОВИДЕНИЯХ	DÉMONI VE SNECH
Практическая сомнология	Praktická somnologie.

<p>Антону, с наилучшими пожеланиями С. М. Лаберин</p> <p>Одд Нердрум «Рассвет»</p> <p>Лаберин лекция! Сб 12:00</p> <p>Сбежавшая из секты женщина умерла во сне перед родами.</p> <p>Ребёнка чудом удалось спасти.</p> <p>Массовое самоубийство в посёлке Рассвет</p> <p>Сектанты ожидают пришествия Безликого</p> <p>Посёлок «Рассвет» ликвидирован после массового самоубийства жителей.</p> <p>– Да, тетя Лар? – Светочка, ну как ты?</p> <p>Всё нормально.</p> <p>Светик, тебе нужно съездить к Антону и забрать его вещи.</p> <p>Да, мы как раз здесь с Настей.</p> <p>Светочка, ты же знаешь, Антон был необычный мальчик.</p>	<p>Antonovi, se vřelým pozdravem S. M. Laberin</p> <p>Úsvit, kresba Odda Nerdruma</p> <p>Laberin, přednáška! Sobota, 12:00</p> <p>Žena, která uprchla ze sekty, umřela ve spánku při porodu.</p> <p>Dítě jakoby zázrakem přežilo.</p> <p>Hromadné sebevraždy v sektě Úsvit</p> <p>Členové sekty očekávají příchod Stínu.</p> <p>Sekta Úsvit byla po hromadné sebevraždě obyvatel zlikvidována.</p> <p>– Ano, teto Laro? – Světluško, jak se máš?</p> <p>Jde to.</p> <p>Světli, budeš muset zajet k Antonovi pro jeho věci.</p> <p>Jo, už jsme s Nast'ou tu.</p> <p>Světluško, ty víš, že Anton byl neobyčejný mladík.</p>
---	---

<p>Да.</p> <p>Никто из нас не сможет понять, почему он так поступил.</p> <p>Ты не должна себя этим мучить. Пусть его душа упокоится на небесах.</p> <p>Скажи, а ты что-нибудь знаешь про посёлок Рассвет?</p> <p>Светочка, тебе не нужно об этом знать, это очень опасно.</p> <p>Там тогда погибло столько людей.</p> <p>Тётъ Лар? А почему ты мне не рассказывала, что мама была в секте?</p> <p>Более тебя. Твоей маме было очень плохо.</p> <p>– Забудь об этом. Не лез бы в эту историю. – Да,</p> <p>давай я тебе перезвоню, а то мы поделаем, занимаемся, понимаешь?</p> <p>Конечно, моя дорогая.</p> <p>– Перезвони мне потом, пожалуйста. – Да, целуй.</p> <p>Люблю тебя. Не обижайся.</p> <p>– Всё норм? – Да, да, всё нормально.</p>	<p>Vím.</p> <p>Stěží můžeme pochopit, proč to udělal.</p> <p>Netrap se tím. Nechť jeho duše dojde pokoje.</p> <p>Teto, a nevíš něco o sektě Úsvit?</p> <p>Světluško, nezabývej se tím, je to hrozně nebezpečné.</p> <p>Moc lidí tam tehdy umřelo.</p> <p>Teto Laro, proč jsi mi neřekla, že v té sektě byla i máma?</p> <p>Kvůli tobě. Tvoje maminka na tom nebyla moc dobře.</p> <p>– Zapomeň na to. Nepátrej v minulosti. – Dobře,</p> <p>zavolám ti zpátky, až to tady doděláme, dobře?</p> <p>Dobře, drahoušku.</p> <p>– Potom mi zavolej, prosím. – Jo, papa.</p> <p>Mám tě ráda. Netrap se.</p> <p>– Všechno ok? – Jojo, vše v pořádku.</p>
--	---

<p>Видимо, дневник Антона.</p> <p>Суди по записям, ему часто кошмары снились.</p> <p>Там про твою маму тоже написано.</p> <p>«ОСОЗНАННЫЕ СНОВИДЕНИЯ» Вводная лекция С. М. ЛАБЕРИН</p> <p>Только если заглянуть внутри тьмы, можно видеть рассвет разума.</p> <p>Единственное, что может этому помешать – это наши страхи.</p> <p>Страхи, как правило, появляются тогда, когда мы не можем дать какого-то разумного объяснения,</p> <p>и тогда мы выдумываем себе демонов,</p> <p>вроде таких.</p> <p>Ведь это очень удобно,</p> <p>кошмарный сон, сонный паралич,</p> <p>синдром внезапной смерти во сне...</p> <p>всё это демоны.</p> <p>Были даже целые секты, которые поклонялись демоном сна</p>	<p>Asi Antonův deník.</p> <p>Očividně často míval noční můry.</p> <p>Píše tam i o tvojí mámě.</p> <p>VĚDOMÉ SNĚNÍ Úvodní lekce, S. M. Laberin</p> <p>Úsvitu rozumu můžeme dosáhnout jen pokud se ponoříme do temnoty.</p> <p>Jediné, co by tomu mohlo zabránit, je náš strach.</p> <p>Strach se zpravidla objevuje tehdy, když nenacházíme reálné objasnění,</p> <p>a tak si představujeme demony,</p> <p>třeba takové...</p> <p>Vždyť je to celkem příhodné...</p> <p>noční můry, spánková paralýza,</p> <p>syndrom náhlého úmrtí ve spánku...</p> <p>...za to všechno mohou démoni.</p> <p>Existovalo dokonce několik sekt, které uctívaly demony spánku,</p>
--	---

<p>и даже считали, что проведут его в наш мир.</p> <p>По легенде, если привести такого демона, то весь наш мир погрузится в вечный страшный сон,</p> <p>а члены секты будут править.</p> <p>Но, как я уже говорил,</p> <p>мистика появляется там, где мы не видим научного объяснения.</p> <p>Оно всегда есть,</p> <p>даже в наших снах.</p> <p>Секта Рассвет, она из последних оккультных сект,</p> <p>которая поклонялась Безликому демону, обитающему в мире сновидении.</p> <p>Безликий подчиняет себе волю спящего, повелевая его страхами.</p> <p>В его власти убивать людей, а также склонять к убийству или суициду.</p> <p>Появляется из темноты в облициии существа с огненным лицом.</p> <p>Считается, что демон стремится прийти в наш мир,</p>	<p>a navíc věřily, že ho dokážou přivést do našeho světa.</p> <p>Podle legendy takový démon ponoří náš svět do nekonečného hrozivého snu,</p> <p>kde budou vládnout právě členové sekty.</p> <p>Tak, jak jsem již říkal,</p> <p>mystika se objevuje tam, kde nenacházíme vědecké vysvětlení.</p> <p>To ale existuje vždy,</p> <p>dokonce i v našich snech.</p> <p>Úsvit je jednou z posledních okultních sekt,</p> <p>které uctívaly Démona stínu, přebývajícího v říši snů.</p> <p>Stín si podřizuje vůli spícího, ovládá jej skrze jeho strach.</p> <p>V jeho moci je nejen zabíjet, ale také může k vraždě či sebevraždě přesvědčit.</p> <p>Může se zrodit z temnoty v podobě bytosti s ohnivou tváří.</p> <p>Předpokládá se, že se démon snaží proniknout</p>
---	---

<p>чтобы погрузить его в вечный страшный сон.</p> <p>Безликий не может покинуть мир сновидении без проводника.</p> <p>Не подчиняется заклинателю,</p> <p>но может наградить его богатством и властью,</p> <p>если заклинатель выполнит обряд полностью,</p> <p>найдя для этого подходящих сновидцев.</p> <p>Призывая Безликого, верим, что ниспошлёт он кошмар вечный на неугодных</p> <p>и озарит рассветом всех ему послушных.</p> <p>Сегодня я снова осознал себя во сне.</p> <p>Я буду писать это как напоминание того, что всё это происходит на самом деле.</p> <p>Передо мной тоже приоткрыты двери</p> <p>и тот же коридор, по которому я прохожу куда-то в темноту.</p> <p>Я слышу голоса вокруг себя, скрип пола под ногами</p>	<p>do našeho světa, aby ho proměnil v noční můru.</p> <p>Stín nemůže opustit říši snů bez průvodce.</p> <p>Zaklínači se nepodřizuje,</p> <p>ale může jej odměnit bohatstvím a mocí,</p> <p>pokud najde jedince schopné vědomého spánku</p> <p>a provede rituál.</p> <p>Zaklínači věří, že Stín na nevěřící sešle věčnou noční můru</p> <p>a členy sekty ozáří úsvitem.</p> <p>Dnes jsem se zase probudil ve snu.</p> <p>Napíšu to tak, jako by se to dělo právě teď.</p> <p>Přede mnou jsou zase ty samé přiotvřené dveře,</p> <p>a zase ta stejná chodba, kterou jdu kamsi do temnoty.</p> <p>Slyším okolo sebe hlasy, vrzání podlahy pode mnou,</p>
---	---

<p>и монотонный маятник настенных часов.</p> <p>Мама берёт меня за руку и говорит, чтобы я не боялся.</p> <p>И это всего лишь Угомон из сказки, которую она читала мне на ночь.</p> <p>Но я постоянно чувствую его у себя за спиной, мы как будто ходим по кругу и не можем найти выход.</p> <p>Я сильнее сжимаю мамину руку и понимаю, что рядом со мной её нет</p> <p>и меня ведёт кто-то другой.</p> <p>Он говорит, что заберёт меня.</p> <p>Посёлок Рассвет, 1998 г. Восход – уровень ноль.</p> <p>Свет.</p> <p>Тихо, тихо, тихо.</p> <p>Тихо, тихо.</p> <p>Смотри меня.</p> <p>Всё хорошо, тебе приснилось.</p> <p>Слышишь?</p>	<p>a taky monotónní tikot nástěnných hodin.</p> <p>Máma mě bere za ruku a říká mi, abych se nebál.</p> <p>A je to jen Spánkonoš z pohádky, kterou mi četla na dobrou noc.</p> <p>Pořád ho cítím za zády. Chodíme jakoby v kruzích a nemůžeme najít východ.</p> <p>Tisknu máminu ruku a uvědomuju si, že vedle mě už není,</p> <p>a mě vede někdo jiný.</p> <p>Říká, že teď patřím jemu.</p> <p>Sekta Úsvit, r. 1998 Východ – úroveň nula</p> <p>Světi,</p> <p>Pšš. Tiše, tiše.</p> <p>Pšš. Pšš.</p> <p>Podívej se na mě.</p> <p>Všechno je v pořádku, to se ti jen zdálo.</p> <p>Slyšíš?</p>
--	--

<p>С с с. Тихо, тихо.</p> <p>Всё хорошо.</p> <p>Научный исследовательский институт психиатрии и экспериментальной сомнологии</p> <p>существует уже очень давно.</p> <p>Из самого его основания мы пытались наладить</p> <p>методику лечения при помощи осознанных сновидений.</p> <p>Надеюсь, вы все знаете, что это такое. Да?</p> <p>Ну, это когда ты спишь и понимаешь, что это сон.</p> <p>Ну, в общем, вы правы.</p> <p>И, как ни странно. Такие сны</p> <p>Помогают избавиться от страхов.</p> <p>И даже вылечивают многие психические расстройства.</p> <p>Вообще-то для того, чтобы осознать себя во сне, нужно долго тренироваться.</p> <p>Но благодаря экспериментальному оборудованию у нас в институте</p>	<p>Pšš. Tiše, tiše.</p> <p>Všechno je v pořádku.</p> <p>Náš institut psychiatrie a experimentální somnologie</p> <p>existuje už velmi dlouho.</p> <p>Již od jeho založení se snažíme zavést</p> <p>metodu léčby za pomoci vědomého spánku.</p> <p>Doufám, že všichni víte, co to je. Ano?</p> <p>No, to je když spíme a přitom víme, že je to sen.</p> <p>V podstatě máte pravdu.</p> <p>A kupodivu nám takové sny pomáhají zbavit se strachu.</p> <p>Navíc nám pomáhají i při léčbě mnohých psychických poruch.</p> <p>Pro uvědomění si sama sebe ve snu bychom museli dlouho trénovat.</p> <p>Ale díky experimentálnímu vybavení v našem institutu</p>
--	--

<p>это можно сделать моментально.</p> <p>Но даже не это самое главное.</p> <p>В прошлом году мы ввели в практику метод</p> <p>совместного осознанного сновидения.</p> <p>Реальность вашего сна</p> <p>дополняется и укрепляется реальностью того,</p> <p>кто находится с вами на одном сеансе.</p> <p>Благодаря этому во сне люди могут помогать друг другу.</p> <p>Но, проводить такие сеансы нужно только</p> <p>под наблюдением специалистов,</p> <p>чтобы по неосторожности не причинить друг другу вреда.</p> <p>Поэтому мы настоятельно рекомендуем участвовать в совместных осознанных снах</p> <p>только в нашем институте.</p> <p>Кстати, забыл вам сказать,</p>	<p>trénink nebude potřeba.</p> <p>Ale ani to není to hlavní.</p> <p>Minulým rokem jsme do praxe zavedli metodu</p> <p>společného vědomého snění.</p> <p>Reálnost vašeho snu</p> <p>je posílena a doplněna realitou člověka,</p> <p>který je s vámi na sezení.</p> <p>Díky tomu si mohou lidé navzájem ve snu pomáhat.</p> <p>Společné vědomé snění je ale možno navodit</p> <p>pouze pod dohledem specialistů,</p> <p>aby si účastníci náhodou vzájemně neublížili.</p> <p>Společné vědomé snění proto důrazně doporučujeme provádět</p> <p>pouze v našem institutu.</p> <p>Mimochodem, zapomněl jsem vám říct,</p>
---	---

<p>именно в таком сновидении мы с вами сейчас и находимся.</p> <p>Эта лекция всего лишь сон.</p> <p>Да, конечно, шучу.</p> <p>До свидания.</p> <p>– Степан Михайлович, добрый день. – Здравствуйте.</p> <p>Я Света,</p> <p>я звонила по поводу Антона.</p> <p>Ага, соболезную.</p> <p>Я хотела спросить насчёт того, что сны могут быть опасными?</p> <p>У Антона были дневники, и он писал, что его кто-то преследует и он не мог от этого избавиться.</p> <p>Света, Света, вы только не волнуйтесь.</p> <p>Дело в том, что Антон мне про это рассказывал.</p> <p>Ну, я могу сказать только то, что говорил вашему брату:</p>	<p>že právě v takovém snu se právě nacházíme.</p> <p>Tahle přednáška je jen sen.</p> <p>Samozřejmě jen vtipkuju.</p> <p>Na shledanou.</p> <p>– Stěpane Michajloviči, dobrý den. – Dobrý den.</p> <p>Jsem Světla,</p> <p>volala jsem vám kvůli Antonovi.</p> <p>Ach ano, upřímnou soustrast.</p> <p>Chtěla jsem se zeptat, jestli sny mohou být opravdu nebezpečné.</p> <p>Anton měl deník.</p> <p>Psal v něm, že ho ve snech někdo pronásleduje a nemohl se toho pocitu zbavit.</p> <p>Světlo, jen se nebojte.</p> <p>Anton mi o tom říkal.</p> <p>Můžu vám poradit jen to, co jsem doporučil i vašemu bratrovi:</p>
--	--

<p>Вы, приходите к нам в институт,</p> <p>пройдите курс сонной терапии, и я уверен, что мы сможем вам помочь.</p> <p>Но если вы верите во всё паранормальное, в духов, демонов,</p> <p>то тогда это вам не к нам, а в церковь.</p> <p>– Берегите себя. – Спасибо.</p> <p>НИИ СОМНОЛОГИИ ЛАБЕРИН СТЕПАН МИХАЙЛОВИЧ</p> <p>Света...</p> <p>А что помолчишь хоть немного?</p> <p>Тут трындеешь всю дорогу, прям слово не вставить.</p> <p>Свет...</p> <p>Спасибо тебе.</p> <p>За что?</p> <p>Ну как же ты везёшь меня?</p> <p>Да и вообще за всё, я бы сама с этим не справилась.</p>	<p>Přijďte k nám do institutu,</p> <p>a zúčastněte se kurzu spánkové terapie. Věřím, že vám dokážeme pomoci.</p> <p>Ale pokud věříte, že za tím jsou duchové a démoni,</p> <p>tak raději zajděte do kostela.</p> <p>– Držte se. – Děkuji.</p> <p>VĚDECKÝ VÝZKUMNÝ INSTITUT SOMNOLOGIE Stěpan Michajlovič Laberin</p> <p>Světlo...</p> <p>Zavřeš už tu pusu?</p> <p>Celou cestu žvaníš a nepustíš mě ke slovu.</p> <p>Světi...</p> <p>Děkuju ti.</p> <p>Za co?</p> <p>Třeba za to, že mě vezeš?</p> <p>Prostě za všechno, sama bych to nezvládla.</p>
---	---

Для этого и нужны друзья.	Od toho kamarádi přece jsou.
Или ты меня используешь?	Nebo mě jen využíváš?
Вот, вот, я так и знала.	Ahaa, já jsem to věděla.
Всё с тобой понятно.	Je mi to je jasné.
Сколько мы знакомы, полгода?	Jak dlouho se známe, půl roku?
Типа того, а что?	Nějak tak, proč?
Да...	Jo...
– Мне ещё испытательный срок не прошёл? – Нет...	– To jsem ještě ve zkušební lhůtě? – Ne...
Точно...	Chápu...
Просто...	Prostě...
Всего полгода...	Jen půl roku...
и ты моя лучшая подруга.	a už jsi moje nejlepší kamarádka.
НИИ СОМНОЛОГИИ	VĚDECKÝ VÝZKUMNÝ INSTITUT SOMNOLOGIE
Ну что?	Tak co?
Пойдём?	Jdeme?
– Добрый день. – Здравствуйте. Я на сонную терапию.	– Dobrý den. – Zdravím. Jdu na spánkovou terapii.

<p>Всё помнишь?</p> <p>– Четыре внизу. – Не забудь ничего.</p> <p>Спасибо.</p> <p>– Пойдёмте? – Да.</p> <p>Сон разума рождает чудовищ.</p> <p>Они появляются в человеке, у которого разум как бы спит.</p> <p>Ну типа демона.</p> <p>Мы где-то виделись, да?</p> <p>– Где? – Виделись, виделись.</p> <p>Пойдёмте?</p> <p>Пойдёмте.</p> <p>Добро пожаловать на ваш первый сеанс сонной терапии.</p> <p>Сегодня, 16 августа 2019 года.</p> <p>В эксперименте участвуют:</p> <p>Коннова Светлана Юрьевна,</p>	<p>Máš všechno?</p> <p>– Do mínus čtverky. – Na nic nezapomeň.</p> <p>Děkuju.</p> <p>– Půjdeme? – Ano.</p> <p>Spánek rozumu plodí nestvůry.</p> <p>Když je rozum člověka zatemněný, tak se objevují...</p> <p>no, něco jako démoni.</p> <p>Už jsme se někde viděli, že?</p> <p>– Kde? – Někde jsme se viděli...</p> <p>Půjdeme?</p> <p>Půjdeme.</p> <p>Vítám vás na vašem prvním sezení spánkové terapie.</p> <p>Dnes je 16. srpna 2019.</p> <p>Experimentu se účastní:</p> <p>Světlana Jurjevna Konnovová,</p>
--	---

<p>Павловский Кирилл Алексеевич,</p> <p>Никольская Лиля Владимировна,</p> <p>Родионов Виталий Борисович.</p> <p>Прямо сейчас вы делаете свой первый шаг</p> <p>к избавлению от тех проблем, которые вас сюда привели.</p> <p>Постарайтесь ни о чем не думать.</p> <p>Сконцентрируйтесь</p> <p>на моём голосе.</p> <p>Прямо сейчас ваш головной мозг принимает импульсы.</p> <p>Ваше сознание укрепитя и усилится сознанием людей рядом с вами,</p> <p>остальных участников эксперимента.</p> <p>Закройте глаза</p> <p>и расслабьтесь.</p> <p>Вы в полной безопасности.</p> <p>И вы начинаете погружаться в фазу быстрого сна.</p>	<p>Kirill Alexejevič Pavlovskij,</p> <p>Lila Vladimírovna Nikolská,</p> <p>Vitalij Borisovič Rodionov.</p> <p>Tohle je váš první krok do nového života</p> <p>bez těch problémů, které vás sem přivedly.</p> <p>Snažte se na nic nemyslet.</p> <p>Soustřed'te se</p> <p>jen na můj hlas.</p> <p>Váš mozek právě teď přijímá impulsy.</p> <p>Vaše vědomí zesílí a spojí se s vědomím lidí vedle vás,</p> <p>ostatních účastníků experimentu.</p> <p>Zavřete oči</p> <p>a uvolněte se.</p> <p>Jste v bezpečí.</p> <p>Nyní se ponořujete do REM fáze spánku.</p>
---	---

Совсем скоро вы окажетесь в самом удивительном, самом невероятном месте.	Už za chvíli se ocitnete na podivuhodném, neuvěřitelném místě.
В совместном осознанном сновидении.	Ve společném vědomém snu.
Осознанном сновидении...	Vědomém snu...
Осознанном сновидении...	Vědomém snu...
Осознанном сновиде...	Vědomém s...
Осознанном сновиде...	Vědomém...
Это так должно быть?	Takhle to má fungovat?
Я думал какие-то вспышки будут.	Myslel jsem, že uvidím nějaké záblesky.
Ну, световой тоннель ради приличия.	Světelný tunel... jen ze slušnosti.
Вас как зовут?	Jak se jmenujete?
Лиля.	Lila.
– Можно вас ущипнуть? – Меня лучше ущипни.	– Můžu vás štípnout? – Radši štípní mě.
Это ради эксперимента...	To kvůli experimentu.
А чё, реально кто-то поверил, что мы увидим один сон, да?	To si fakt někdo myslel, že budeme mít stejný sen?

<p>Вот, так вот пришли, послушали какой-то бред и всё?</p> <p>«Ваше сознание усилится Сознанием людей рядом с вами.»</p> <p>Нам вот кажется идиотизмом.</p> <p>Может быть просто что-то пошло не так.</p> <p>А может мы просто в раздолбанном Советском институте, где ничего не работает.</p> <p>Мы уснуть не успели, всё сломалось.</p> <p>Нужно дежурного врача вызвать или я не знаю, как они там называются.</p> <p>Сомнолог.</p> <p>Нужно просто сидеть и ждать, пока не придут и скажут нам:</p> <p>«Ребята, это вообще только вот с вами такая накладка, первый раз у нас.»</p> <p>Никто не придёт.</p> <p>У них, видимо, рабочий день закончился.</p> <p>Ну тогда мы все умрём. Пойдём.</p> <p>Где-то...</p>	<p>Takže jsme jen přišli, poslechli si nějaké kecy a konec?</p> <p>„Vaše vědomí zesílí a spojí se s vědomím lidí vedle vás.“</p> <p>Celkem kravina.</p> <p>Možná že se jen něco nepovedlo.</p> <p>A možná že jen ve starém sovětském institutu už nic nefunguje.</p> <p>Ani jsme neusnuli, všechno se pokazilo.</p> <p>Musíme najít nějakého lékaře, nebo jak se jim to říká.</p> <p>Somnolog.</p> <p>Musíme jen sedět a čekat, dokud nepřijdou a neřeknou:</p> <p>Lidičky, tohle se nám ještě nestalo, teď poprvé...</p> <p>Nikdo nepřijde.</p> <p>Očividně už dnes skončili.</p> <p>No, takže všichni umřem. Jdeme.</p> <p>Haló!</p>
---	--

Есть кто-то живой?	Je tu živá duše?
Полдник скоро.	Už je čas na svačinu.
Где все-то, мы не спим!	Kde všichni ste? My nespíme!
Уж не спим.	Už nespíme...
Ребята!	Lidi!
Мне кажется, мы заблудились.	Myslím, že sme zabloudili.
Схема здания.	Plán budovy.
Вот, это выход, да?	Tady je východ, ne?
Нет, это спуск в подвал.	Ne, to je vchod do sklepa.
Так... Ну, уж нас видите?	Tak už víte, kde sme?
Постараюсь.	Zatím ne.
Потрясающе интересно.	Úžasně zajímavé.
Путеводитель по осознанным сновидениям.	Průvodce vědomého snění.
– Кто-то же это читает? – Мой брат читал.	– To fakt někdo čte? – Můj bratr to četl.
Да? Целиком? Я бы умер.	Fakt? Celé? To bych umřel.

<p>А он действительно умер.</p> <p>Вы всё серьёзно, же?</p> <p>Простите.</p> <p>А нас долго будете по кругу водить?</p> <p>Я вообще то на каблуках и не подписывалась километры наматывать.</p> <p>Извини, неудачно пошутил.</p> <p>Правда и случайно, соболезную.</p> <p>– А что случилось? – Я не знаю. Я, собственно, поэтому и здесь.</p> <p>Алло?</p> <p>– А кто из вас Света? – Я.</p> <p>– Алло? – Светочка, привет.</p> <p>– Да, Тёть Лар? – У тебя все в порядке?</p> <p>Не зн... Да.</p> <p>– Хорошо. – Подожди, а ты откуда этот номер знаешь?</p> <p>Я рада Светочка, очень рада!</p>	<p>A on doopravdy umřel.</p> <p>To myslíte vážně?</p> <p>Promiňte.</p> <p>Budete nás dlouho vodit v kruhu?</p> <p>Mám lodičky a rozhodně tu v nich běhat nebudu.</p> <p>Promiň, to byl blbý vtip.</p> <p>Opravdu.... náhoda. Upřímnou soustrast.</p> <p>– Co se stalo? – Nevím. Vlastně kvůli tomu jsem tady.</p> <p>Haló?</p> <p>– Kdo z vás je Světla? – Já.</p> <p>– Haló? – Ahoj Světluško.</p> <p>– Ano, teto Laro? – Jsi v pořádku?</p> <p>Nev... Ano.</p> <p>– Dobře. – Počkej, jak to že znáš toto číslo?</p> <p>Já jsem tak ráda, Světluško!</p>
---	---

Очень, очень рада!	Strašně moc ráda!
Почему?	Proč?
Так ведь у тебя ж мать и брат погибли.	No protože matka i bratr ti umřeli.
Вот и радуюсь, что ты по матери сдохнешь!	A jsem šťastná, že zdechneš stejně jako tvoje matka!
Сдохнешь!	Zdechneš!
Сдохнешь!	Zdechneš!
Кто звонил?	Kdo to byl?
Я не знаю.	Já nevím.
Ты же говорила тётя?	Neříkala jsi „teto“?
Ну, нет она была.	To nebyla ona.
Может быть, вы лучше нас до камер хранения доведёте?	Doved'te nás radši ke skříňkám,
Там у нас мобильные телефоны есть.	máme tam mobily.
Ну я думаю, вы сами дойдёте.	Myslím, že tam trefíte sami.
Так по коридору налево до лестницы и вверх.	Na chodbě schodiště vlevo a nahoru.
Я вас догину.	Doženu vás.
ДРЕВНИЕ ПРАКТИКИ ОСОЗНАННЫХ СНОВИДЕНИЙ	STAROVĚKÉ PRAKTIKY VĚDOMÉHO SNĚNÍ

<p>У вас тоже клаустрофобия, если не секрет?</p> <p>– Нет. – С чего вам?</p> <p>Ну как тут же все с проблемами, все лечится.</p> <p>А у тебя что?</p> <p>Я журналист,</p> <p>пишу про альтернативные методы лечения клаустрофобии.</p> <p>Что здесь просто испытываю на себе.</p> <p>Так что у тебя?</p> <p>Кошмары снятся.</p> <p>Ммм... А у вас?</p> <p>Хожу во сне.</p> <p>Так это ж как мы сейчас. Мы же во сне.</p> <p>Я догоню.</p> <p>Установочное интервью с пациенткой Конновой Светланой. Говорите.</p> <p>Даже не знаю с чего начать.</p>	<p>Vy taky máte klaustrofobii, jestli se můžu zeptat?</p> <p>– Ne. – Proč se ptáte?</p> <p>Tak všichni se tu s něčím léčíme.</p> <p>A co je tobě?</p> <p>Jsem žurnalista,</p> <p>píšu o alternativních metodách léčby klaustrofobie.</p> <p>A to tady na sobě zkouším.</p> <p>Tak co je tobě?</p> <p>Noční můry.</p> <p>Hmm... A vy?</p> <p>Jsem náměsíčná.</p> <p>Stejně jako my teď. Vždyť je to sen.</p> <p>Doženu vás.</p> <p>Úvodní rozhovor s pacientkou Světlanou Konnovovou. Mluvte.</p> <p>Ani nevím, jak začít.</p>
--	---

<p>Тётя Лара рассказывала, что Антон в детстве боялся засыпать.</p> <p>Он говорил, ему снится что-то плохое.</p> <p>Мне казалось, что это из-за мамы.</p> <p>Но после его смерти</p> <p>я думаю, что это были не просто сны.</p> <p>– Да ладно, вы серьёзны, что ли? – А где вещи?</p> <p>Кирилл?</p> <p>– Боже, чья это кровь? – Лучше тебе этого не видишь.</p> <p>Надо же кого-то найти, рассказать об этом.</p> <p>Я вот одного уже нашёл.</p> <p>– Лиля! – Лиля!</p> <p>Ты куда нас отправил?</p> <p>Не понял.</p> <p>Не понял? Ну, это сходи, посмотри и поймёшь.</p> <p>Там в автомате голова Лаберина.</p>	<p>Teta Lara mi říkala, že se Anton bál usínat, když byl malý.</p> <p>Říkal, že se mu zdává něco škaredého.</p> <p>Myslela jsem, že to je kvůli mámě.</p> <p>Ale po jeho smrti...</p> <p>si začínám myslet, že to nebyly jen sny.</p> <p>– No to si snad dělají srandu, ne? – A kde jsou naše věci?</p> <p>Kirille?</p> <p>– Bože, čím je to krev? – Radši se neřívej.</p> <p>Musíme někoho najít a říct mu o tom!</p> <p>Jednoho jsem už našel...</p> <p>– Lilo! – Lilo!</p> <p>Kam jsi nás to poslal?</p> <p>Nechápu.</p> <p>Nechápeš? Tak si tam jdi sám a pochopíš!</p> <p>Tam... v automatu je hlava Laberina.</p>
--	---

<p>– Телефон работает? – Но тебе же звонили, я не знаю, кто там, тётя или кто...</p> <p>Девочки, сейчас может не время ссориться.</p> <p>Давайте просто здесь сядем и подождём, кто-то должен прийти.</p> <p>Ты серьёзно?</p> <p>А ты что, не понимаешь, что с нами случится? Всё то же самое, что с Лаберином.</p> <p>Я не знаю, может быть, тебе это на руку, может быть, и статейку хочешь написать?</p> <p>– Я тут не останусь. – Лиля, не уходи.</p> <p>Тебя, соплячка, я вообще не спрашивала.</p> <p>Лиль!</p> <p>А где дорога, то?</p> <p>Лиля!</p> <p>Не знаю.</p> <p>Лиль!</p> <p>Лиля!</p> <p>Откройте.</p>	<p>– Telefon funguje? – Vždyť ti někdo volal, teta nebo kdo.</p> <p>Děvčata, teď není čas na hádky.</p> <p>Pojďte, sednem si tu a počkáme, někdo musí přijít.</p> <p>To myslíš vážně?</p> <p>To nechápeš, co se nám stane? To samé, co Laberinovi!</p> <p>To ti to mám napsat na ruku nebo co?</p> <p>– Já tu nezůstanu. – Lili, nikam nechod'.</p> <p>Tebe jsem se na nic neptala, spratku.</p> <p>Lili!</p> <p>A kde je silnice?</p> <p>Lilo!</p> <p>Nevím...</p> <p>Lili!</p> <p>Lilo!</p> <p>Otevřete!</p>
--	--

Откройте.	Otevřete!
Пожалуйста, откройте. Не уходите!	Prosím, otevřete! Neodcházejte!
Ты что?	Hej!
Хочешь воды?	Nechceš vodu?
Пойдём!	Jdeme.
Дыши.	Dýchej,
Тише, тише.	pšš, pšš...
У тебя что, действительно клаустрофобия?	Ty máš fakt klaustrofobii, co?
Давно не бегал, просто.	Jenom sem dlouho neběhal.
Думаешь, это сон?	Myslíš, že to je sen?
Не...	Ne...
Судя по запаху, нет.	Soudě podle pachu ne.
Нам найти выход.	Musíme najít východ.
Я инженер подводников.	Jsem inženýr ponorek.
Был в море...	Byl jsem zrovna na moři...
И у нас за бортом взорвался боекомплект.	když na palubě vybuchla munice.

Мы – здание Рязанцева.	Byli jsme v objektu Rjazanceva.
Оказались заперты в отсеке.	Uvázli jsme tam.
Сидели в полной темноте трое суток.	Byli jsme tam v úplné tmě tři dny.
Но показалось гораздо больше.	Ale zdálo se to jako věčnost.
Все это время мы с ним переговаривались, поддерживали друг друга.	Celou tu dobu jsme si spolu povídali, povzbuzovali se.
А когда нас спасли, то оказалось, что Даниил погиб сразу после взрыва.	A když nás konečně zachránili, tak se ukázalo, že Daniel umřel hned po výbuchu...
Что все это время я сидел один.	že celou tu dobu jsem tam byl sám.
Его хоронили даже в закрытом гробу.	Na pohřbu neměl ani otevřenou rakev.
Я просто слышу его до сих пор.	Do teď ho slyším.
Даже вижу.	Dokonce i vidím.
Помоги мне...	Pomoz mi...
Помоги мне...	Pomoz mi...
Костя...	Košťo...
Костенька милый,	Košťo můj milý,

прости меня.	odpusť mi...
Прости меня, я...	Odpusť mi, já...
Я очень виновата перед тобой.	Je to jen moje vina...
Ты виновата?	Tvoje vina?
Ты ни в чём не виновата.	Ty nemůžeš za nic.
Я убила его.	Zabila sem ho...
Несчастный случай.	Nešťastná náhoda.
Ты сделала это во сне.	Udělala jsi to ve spánku.
Я просто должна была уйти	Měla sem prostě umřít...
вместе с ним.	...spolu s ním.
Кирилл!	Kirille!
Иди сюда.	Pojď sem!
Чё?	Co?
НИИ СОМНОЛОГИИ	V. V. INSTITUT SOMNOLOGIE
-Что это такое?	– Co to je?
-Дай-ка.	– Ukaž.
Схемы какие-то.	Nějaké plánky.

А это?	A tohle?
Павловский Кирилл Алексеевич. ФИО. Дата рождения. Дата см....	Kirill A. Pavlovskij. Jméno, příjmení, datum narození, datum smr...
Дата смерти?	Datum smrti?
Я чё-то (чего-то) сегодня не планировал.	No, dnes jsem to v plánu neměl.
Мама.	Mamka.
Она здесь была.	Ona tu byla.
-Стеллаж 3. Полка 5. -Свет!	– Regál tři. Police pět. – Světi!
Полка пять.	Police pět.
Стеллаж три.	Regál tři.
Света!	Světlo!
Это карта мамы!	To je mámina karta!
Поступила в 99 году.	Nastoupila v roce 1999.
Подозрение на шизофрению.	Podezření na schizofrenii.
Состояние глубокой депрессии. Попала под влияние секты.	Stavy hluboké deprese. Ovlivněna sektou.
Была доставлена в учреждение родственниками, жалобы на повторяющиеся ночные кошмары.	Do institutu ji přivezla rodina. Stěžuje si na opakující se noční můry.
Пациент регулярно упоминает цитата:	Pacientka stále opakuje větu:

<p>«Безликий хочет вселиться в моих детей и прийти в наш мир.»</p> <p>Моя мама и брат погибли в день моего рождения.</p> <p>Получается,</p> <p>им один и тот же сон снился.</p> <p>Уровень ноль.</p> <p>Значит я следующая.</p> <p>Он пришёл за мной!</p> <p>Уровень ноль.</p> <p>Уровень ноль. Я же это видел на схеме.</p> <p>Подвал и уровень два. Уровень один.</p> <p>Уровень ноль.</p> <p>Этот этаж ниже... вот это есть уровень ноль.</p> <p>Свет!</p> <p>Я знаю где выход!</p> <p>Свет!</p>	<p>„Stín se chce vtělit do mých dětí a dostat se do našeho světa.“</p> <p>Moje mamka i brácha umřeli v den mých narozenin.</p> <p>Vypadá to, že...</p> <p>...se jim zdál ten samý sen.</p> <p>Úroveň nula.</p> <p>To znamená, že jsem na řadě.</p> <p>Přišel si pro mě!</p> <p>Úroveň nula.</p> <p>Úroveň nula. To jsem viděl na plánu...</p> <p>Podzemí a druhá úroveň. První úroveň.</p> <p>Úroveň nula.</p> <p>Tady těmi schody dolů... ...a to je úroveň nula.,</p> <p>Světi!</p> <p>Vím, kde je východ!</p> <p>Světi!</p>
---	--

<p>Мама.</p> <p>Сон приходит втихомолку,</p> <p>Пробирается сквозь щёлку.</p> <p>Он для каждого из нас</p> <p>Сны счастливые припас.</p> <p>Он показывает сказки,</p> <p>Да не всем они видны.</p> <p>Вот закрой покрепче глазки</p> <p>И тогда увидишь сны!</p> <p>Спи, мой мальчик, не шуми.</p> <p>Угомон тебя возьми!</p> <p>Мама.</p> <p>Ты находишься в осознанном сне.</p> <p>Но это твой сон. Только твой.</p> <p>Здесь никого нет.</p> <p>Всех людей, которых ты видишь, не существует.</p>	<p>Mami.</p> <p>Sny přichází pomaloučku,</p> <p>derou se k nám potichoučku.</p> <p>Spánkonoš dnes nám všem,</p> <p>přines krásný sladký sen.</p> <p>Promítá dětem pohádky,</p> <p>každé je však vidět nemůže.</p> <p>Tak pevněji zavři kukačky,</p> <p>to ti ke snům pomůže...</p> <p>Tiše chlapče, sladce spi,</p> <p>Spánkonoš přinese sny.</p> <p>Mami...</p> <p>Právě se nacházíš ve vědomém snu.</p> <p>A je to tvůj sen. Jenom tvůj.</p> <p>Nikdo tu není.</p> <p>Všichni ti lidé, které vidíš, nejsou skuteční.</p>
--	--

<p>Это паразитические образы, которые мешают тебе проснуться.</p> <p>Избавься от них и кошмар закончится.</p> <p>Посмотри на себя.</p> <p>С такой как ты хотел бы быть любой мужчина.</p> <p>Но...</p> <p>Видимо ему было недостаточно моей любви.</p> <p>Недостаточно?</p> <p>Ты отдала ему всё, он только брал.</p> <p>Он не хотел семьи, не хотел детей.</p> <p>Ты верила, ждала и все ему прощала.</p> <p>Он...</p> <p>Просто...</p> <p>– ...ошибся. – Сколько раз он ошибся?</p>	<p>Jsou to parazité, kteří ti brání se probudit.</p> <p>Zbav se jich a tato noční můra skončí.</p> <p>Jen se na sebe podívej.</p> <p>Ženu jako ty... by chtěl každý chlap.</p> <p>No...</p> <p>Jemu očividně moje láska nestačila.</p> <p>Nestačila?</p> <p>Dala jsi mu všechno a on jen bral.</p> <p>Nechtěl mít rodinu, nechtěl děti.</p> <p>A ty jsi jen doufala, čekala a všechno mu odpouštěla.</p> <p>On...</p> <p>prostě...</p> <p>– jen udělal chybu... – Kolikrát udělal chybu?</p>
---	--

Сколько раз он спал с ней в твоей постели?	Kolikrát s ní spal v tvojí posteli?
Что мне со всем этим делать?	A co s tím mám dělat?
Ты должна найти	Musíš ji najít...
и убить её.	...a zabít.
Нам надо спуститься ниже, выход где-то там.	Musíme jít dolů, východ je někde tam.
– Подожди. – Что?	– Počk... – Co?
-Подожди. -Что?	– Počkej. – Co?
– Мне на секунду показалось... – Что это была твоя мама, да?	– Chvíli jsem myslela, že.. – Že to byla tvoje máma, že?
– Да. – Ты хочешь вернуться уточнить?	– Jo... – Chceš se vrátit a zjistit to?
Тихо. Тихо.	Tiše, tiše...
Тихо.	Pšš.
Смотри на меня.	Podívej se na mě.
Смотри.	Podívej...
Пшшш.	Pšš.
Я найду выход, слышишь?	Já ten východ najdu, slyšíš?

Я тебе обещаю. Давай. Пшш.	To ti slibuju. Pšš.
Стоять!	Stůj!
Стоять!	Stůj!
Еей!	Haló...
– Лиль! – Ты думала я не узнаю?	– Lili! – Myslela sis, že to nezjistím?
Что с тобой?	Co ti je?
Лиль, это я!	Lili, to jsem já!
Думала, я не узнаю о вас?	Myslela sis, že se o vás nedozvím?
Тварь!	Děvko!
Пожалуйста,	Prosím,
Пожалуйста,	prosím!
Пожалуйста!	Prosím!
– Не надо! – Сейчас тебе личико-то исправлю!	– Nedělej to! – Teď ti spravím tu tvoji tvářičku!
Тварь!	Děvko!
Я сразу поняла, что это ты!	Hned jsem věděla, že jsi to ty!
Кирилл!	Kirille!

Кирилл!	Kirille!
Кирилл!	Kirille!
Кирилл!	Kirille!
Пойдём.	Jdeme.
Пойдём!	Jdeme!
Здесь должен быть лифт.	Tady má být výtah.
Это тупик.	Nikam to nevede...
Тут точно есть выход.	Určitě tu je východ.
Тут должен быть выход.	Tady měl být východ...
Кирилл, пошли!	Jdeme, Kirille!
Туда не полезу.	Tam nevlezu.
– Кирилл, – Нет!	– Kirille, – Ne!
Ты помнишь, что ты мне обещал?	Pamatuješ, cos mi slíbil?
Ты мне обещал, что ты нас выведешь отсюда.	Slíbil jsi mi, že nás odsud dostaneš.
У нас не другого выхода!	Jiný východ tu není!
Пошли!	Jdeme!

Кирилл! Кирилл!	Kirille! Kirille!
Кирилл!	Kirille!
Ты живой!	Ty žiješ!
Мне такой сон приснился!	Měla jsem hrozný sen.
Тебе надо проснуться.	Musíš se probudit.
Света,	Světlo,
Тебе пора.	už je čas.
Он уже близко.	Je skoro tady,
Просыпайся.	Probud' se.
А ты?	A co ty?
Я не хочу без тебя.	Bez tebe nikam nechci.
Я уже...	Já jsem...
Я не смогу проснуться.	Já se už nemůžu probudit.
А ты сможешь.	Ale ty můžeš.
Мне страшно.	Mám strach.
Не надо бояться. Я помогу тебе.	Není čeho se bát. Já ti pomůžu.

Раз. Два. Три. Четыре.	Jedna. Dva. Tři. Čtyři.
Кто не спит у нас в квартире?	Kdo si hraje ve vikýři?
Всем на свете нужен сон.	Spánek nutný přec je všem,
Кто не спит, тот выйди вон!	Kdo nespí, ať vyjde ven!
Раз. Два. Три. Четыре.	Jedna. Dva. Tři. Čtyři.
Кто не спит у нас в квартире?	Kdo si hraje ve vikýři?
Всем на свете нужен сон.	Spánek nutný přec je všem,
Кто не спит, тот выйди вон!	Kdo nespí, ať vyjde ven!
Раз. Два. Три. Четыре.	Jedna. Dva. Tři. Čtyři.
Кто не спит у нас в квартире?	Kdo si hraje ve vikýři?
Всем на свете нужен сон.	Spánek nutný přec je všem,
Кто не спит, тот выйди вон!	Kdo nespí, ať vyjde ven!
Раз. Два. Три. Четыре.	Jedna. Dva. Tři. Čtyři.
Кто не спит у нас в квартире?	Kdo si hraje ve vikýři?
Всем на свете нужен сон.	Spánek nutný přec je všem,
Кто не спит, тот выйди вон!	Kdo nespí, ať vyjde ven!
Раз. Два. Три. Четыре.	Jedna. Dva. Tři. Čtyři.

Кто не спит у нас в квартире?	Kdo si hraje ve vikýři?
Всем на свете нужен сон.	Spánek nutný přec je všem,
Кто не спит, тот выйди вон!	Kdo nespí, ať vyjde ven!
Выйди вон!	Vyjdi ven!
Выйди вон!	Vyjdi ven!
Выйди вон.	Vyjdi ven!
Выйди вон.	Vyjdi ven!
Сюрприз.	Překvapení.
Привет.	Ahoj.
Я жду, но ты не проснёшься.	Čekám tu, ale ty pořád spíš.
Что происходит?	Co se děje?
Мне сказали, ты после терапии отдыхаешь.	Řekli mi, že po té terapii odpočíváš.
Где остальные?	Kde jsou ostatní?
Кирилл, Лиля, Виталий?	Kirill... Lila... Vitalij...?
Не знаю. Ушли, наверно.	Nevím. Asi už odešli.
Я видела Антона.	Viděla jsem Antona.

Теперь мне не страшно.	Už nemám strach.
Рада, что тебе лучше.	Jsem ráda, že je ti líp.
Поехали домой.	Pojďme domů.
По дороге всё расскажешь.	Cestou mi o tom povykládaš.
Свет!	Světí!
Я сумку оставила. Я быстро.	Zapomněla jsem si kabelku. Hned jsem tu.
Хорошо.	Dobře.
Садись.	Sedni si.
Светочка, я хотела рассказать тебе всё, понимаешь...	Světluško, chtěla jsem ti všechno říct, víš... chtěla...
Хотела, но я боялась за тебя и за Антона.	Ale bála jsem se... ...o tebe i o Antona.
Подошла столько лет, мне до сих пор страшно.	Už je to tak dávno a pořád se bojím...
Она ничего не должна узнать пока мы не закончим.	Dokud neskončíme nesmí se nic dozvědět.
Эти люди...	Ti lidé...
что-то сделали с твоей мамой, она совсем не спала.	něco udělali s tvou mámou, vůbec nespala...
Позвони мне, пожалуйста.	Zavolej mi, prosím.

<p>Тут Антону звонили.</p> <p>Этот, у которого он квартиру снимал.</p> <p>– Надо вещи оттуда забрать. – Поехали.</p> <p>Её мать и брат уже выполнили свою задачу.</p> <p>Безликий не может покинуть мир сновидении без проводника.</p> <p>Осознавший себя во сне, сам того не подозревая, может стать проводником для демона.</p> <p>Были даже целые секты, которые поклонялись демону сна.</p> <p>И даже считали, что приведут его в наш мир.</p> <p>Но правда, в этом они не особо преуспели.</p> <p>Демон наградит заклинателя богатством и властью,</p> <p>если тот выполнит обряд полностью, найдя для этого</p> <p>подходящих сновидцев.</p> <p>Сколько мы знакомы, полгода?</p> <p>Типа того. И что?</p>	<p>To bylo pro Antona.</p> <p>Ten chlap, u kterého si pronajímal byt.</p> <p>– Musíme pro jeho věci. – Tak pojedem.</p> <p>Její matka s bratrem už svůj úkol splnili.</p> <p>Stín nemůže opustit říši snů bez průvodce.</p> <p>Pokud si člověk uvědomí, že spí, může se stát průvodcem démona, aniž by to tužil.</p> <p>Existovalo dokonce několik sekt, které uctívaly demony spánku,</p> <p>a navíc věřily, že ho dokážou přivést do našeho světa.</p> <p>Očividně se jim moc nedařilo.</p> <p>Démon zaklínače odmění bohatstvím a mocí,</p> <p>pokud najde jedince schopné vědomého spánku k provedení rituálu</p> <p>a ten dokončí.</p> <p>Jak dlouho se známe? Půl roku?</p> <p>Nějak tak, proč?</p>
---	---

<p>Всего полгода, в общем,</p> <p>ты моя лучшая подруга.</p> <p>Это судьба.</p> <p>Что мне делать дальше?</p> <p>Быть рядом с ней. Наблюдай.</p> <p>Он укажет нам путь.</p> <p>Хорошо, пап.</p> <p>И что с остальными?</p> <p>Он...</p> <p>выбрал его одного.</p> <p>В ролях:</p> <p>Света: Александра Дроздова</p> <p>Кирилл: Александр Молочников</p> <p>Лиля: Анна Слю</p> <p>Мама: Оксана Акиншина</p> <p>Антон: Кузьма Котрелев</p>	<p>Prostě jen půl roku...</p> <p>a už jsi moje nejlepší kamarádka.</p> <p>To byl osud.</p> <p>Jaký je můj další úkol?</p> <p>Bud' s ní. Sleduj ji.</p> <p>On nám ukáže cestu.</p> <p>Dobře, tati.</p> <p>A co s ostatními?</p> <p>On...</p> <p>si vybral jen jeho.</p> <p>V rolích:</p> <p>Světla: Alexandra Drozdova</p> <p>Kirill: Alexandr Moločnikov</p> <p>Lila: Anna Slju</p> <p>Matka: Oksana Akiňšina</p> <p>Anton: Kuzma Kotrelev</p>
--	--

Антон в детстве: Мирослав Пенцов	Anton dítě: Miroslav Pencov
Настя: Анастасия Куимова	Nast'a: Anastasija Kuimova
Виталий: Олег Васильков	Vitalij: Oleg Vasilkov
Лаберин: Валерий Кухарешин	Laberin: Valerij Kucharešin

5 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

Tvorba a překlad titulků je důležitou součástí procesu lokalizace filmů, seriálů a jiných audiovizuálních děl. Kvalitní překlad titulků může mít významný dopad na zážitek diváků, kteří neovládají originální jazyk a spoléhají se na titulky. Dobrý překlad titulků by měl být nejen přesný a gramaticky správný, ale také by měl zachovávat význam a atmosféru původního díla.

V dané kapitole se nejprve zaměřím na to, jak probíhala tvorba titulků k filmu *Úsvit*, dále na překlad názvu filmu a překlad vlastních jmen. Ve filmu se rovněž objevila báseň, takže další podkapitola se bude věnovat překladu veršovaného textu. Kapitulu pak uzavře výběr překladatelských univerzálií, které se při překladu vyskytly.

4.1 Průběh tvorby titulků

V této podkapitole se věnuji průběhu tvorby titulků k vybranému hororovému filmu, jehož výběr jsem uskutečnila individuálně po zhlédnutí několika dalších filmů tohoto žánru. Po celkovém zhlédnutí filmu jsem přistoupila k přepisu textu metodou náslechu a v případě nesrozumitelných pasáží jsem se obrátila na rodilého mluvčího. Následně jsem se věnovala překladu celého textu. Delší pasáže jsem se nejprve rozhodla ponechat vcelku a k jejich rozdělení a úpravě jsem přistoupila až při časování titulků. Kratší pasáže jsem dělila na titulky přímo při překladu, přičemž jsem se snažila nemít v jednom řádku více než 40 znaků. Dle M. Pošty se pro kina a DVD maximální počet znaků na řádek pohybuje právě okolo 40 znaků, což výsledné titulky splňují⁶⁷.

Dalším bodem průběhu tvorby titulků bylo hledání vhodného programu pro vložení titulků do filmu a jejich načasování. Po provedení menšího průzkumu jsem se rozhodla pro bezplatný program VisualSubSync, jehož uživatelské rozhraní jsem považovala za nejjednodušší a nejpohodlnější. S nastavením mi pomohl krátký dvoudílný tutoriál na youtube^{68, 69}, ve kterém slečna program představila a poskytla několik užitečných rad, zahrnující například automatické ukládání či nastavení minimální a maximální časové délky titulku. M. Pošta uvádí, že minimální doba zobrazení titulku by měla být mezi 1 – 1,5 sekundy⁷⁰. Rozhodla jsem se pro kratší variantu a minimální dobu zobrazení titulku jsem nastavila na 1 sekundu. Následovalo nastavení časové mezery mezi dvěma po sobě jdoucími titulky, kdy hrozí, že divák vůbec nezaregistruje nový titulek. M. Pošta doporučuje časové rozmezí mezi

⁶⁷ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně, s. 43.

⁶⁸ Claudia Lattanzi – Subtitles, 2023, VisualSubSync TUTORIAL (pt.1) - Layout & settings, YouTube video. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=dbPQJIYySvE>

⁶⁹ Claudia Lattanzi – Subtitles, 2023, VisualSubSync TUTORIAL (pt.2) - Subtitling process, YouTube video. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=MU6-iHOGorw>

⁷⁰ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně, s. 47.

0,08 a 0,16 sekund⁷¹. Tuto podmínku jsem v práci ovšem nesplnila a řídila se radou z výše zmíněného tutoriálu, kde bylo doporučeno nastavení časové mezery na 10 ms.

Při implementaci přeloženého textu do programu a časování titulků jsem musela provést několik úprav, jelikož text na některých místech přesahoval povolenou délku 40 znaků na řádek nebo jej bylo nutné zkrátit kvůli dynamickému dialogu. Tyto úpravy byly zásadní pro zajištění správného načasování a čitelnosti titulků pro diváky. Čitelnost titulků bylo možné sledovat přímo v programu, díky čemuž je jen na pár místech pohodlnost čtení hraniční (tzn. doba zobrazení titulku není optimální, ale titulek lze stihnout přečíst) právě z důvodu rychlé řeči herců. Po zhlédnutí filmu s vytvořenými titulky následovaly poslední úpravy v podobě opravy gramatických chyb, doplnění chybějící interpunkce či prodloužení doby zobrazení titulku.

4.2 Překlad názvu filmu

Překlad názvu filmu je důležitým aspektem při šíření filmového díla do zahraničí. Název filmu je totiž jedním z klíčových faktorů, který ovlivňuje zájem diváků a úspěch filmu v novém jazykovém a kulturním prostředí. Při překladu názvu filmu se překladatel může pokusit o vytvoření zcela nového názvu, který by byl pro diváka atraktivní a zároveň vystihl podstatu filmu, avšak Kufnerová uvádí, že soudobý překladatel by se při překladu titulu měl snažit dodržovat zásady funkční ekvivalence, překlad titulu by tudíž měl být přesným sémantickým překladem originálu⁷².

Překlad názvu filmu *Рассвет* má několik možných variant: Rozbřesk, Svítání a Úsvit. První variantu jsem ihned vyloučila kvůli možné záměně se stejnojmenným filmem (a jeho knižní předlohou) z populární série Stmívání. Rozhodování mezi zbývajícími dvěma variantami to bylo složitější. V celém filmu bylo slovo *рассвет* použito několikrát: v názvu samotného filmu, v ruském překladu názvu olejomalby Odda Nerdruma z roku 1989 (angl. Dawn), v názvu okultní sekty figurující ve filmu, a nakonec ve dvou slovních spojeních v níže uvedených větách:

- *Только если заглянуть внутри тьмы, можно видеть рассвет разума.*
- *Призывая Безликого, верим, что ниспошлёт он кошмар вечный на неугодных и озарит рассветом всех ему послушных.*

Nakonec jsem se rozhodla pro poslední zmíněnou variantu, tedy *úsvit*, protože se v překladu dala použít na všech místech, kde v originálu bylo užito slovo *рассвет*. Překlad slovního spojení *рассвет разума* jako *úsvit rozumu* pak může evokovat jasnou mysl, přičemž spojení *svítání rozumu* by se do překladu nehodilo.

⁷¹ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně, s. 47.

⁷² KUFNEROVÁ, Zlata a kol. Překládání a čeština. Praha: H & H, 1994. Linguistica, s.149. ISBN 80-85787-14-8.

4.3 Překlad vlastních jmen

Překlad vlastních jmen z jednoho jazyka do druhého je jedním z nejnáročnějších úkolů, se kterými se překladatel může setkat, a v případě filmového překladu jsou vlastní jména neoddělitelnou součástí překladu titulků. Při překladu vlastních jmen musíme vždy brát ohled na to, jestli jsou si například tyto dva jazyky geneticky příbuzné a jaký je vztah jejich grafických systémů⁷³. V rámci dané diplomové práce jsem převáděla jména z cyrilice do latinky a až na dva případy, kdy bylo nutné využít kreativní překlad vlastního jména, jsem využila transkripci, případně transliteraci. Při překladu hypokoristik, tj. familiárních podob křestních jmen v podobě krácení začátku či konce jména, jsem ale postupovala jiným způsobem, kdy jsem se snažila najít vhodnou alternativu familiární podoby daného jména v češtině. Ve filmu se rovněž objevila patronymika, v oslovení pak pouze jednou. Podle Kufnerové překladatel z ruštiny v takovém případě ponechává v oslovení cizí osoby jméno s patronymikem, případně jej zamění příjmením s doplněním pane/paní⁷⁴. Já jsem se rozhodla pro první variantu a jména po otci v překladu ponechala.

Светлана Юрьевна Коннова	Světlana Jurjevna Konnovová
Кирилл Алексеевич Павловский	Kirill Alexejevič Pavlovskij
Лиля Владимировна Никольская	Lila Vladimirovna Nikolská
Виталий Борисович Родионов	Vitalij Borisovič Rodionov
Степан Михайлович Лаберин	Stěpan Michajlovič Laberin

Světlana Jurjevna Konnovová

Hlavní hrdinka je ve filmu oslovována nejčastěji a má tedy i nejvíce variací svého jména. Pro potřebu překladu všech variací jsem si vytvořila tabulku, podle které jsem se posléze řídila. Tabulku uvádím níže:

Светлана Юрьевна Коннова	Světlana Jurjevna Konnovová
Света	Světla
Свет	Světi
Светик	Světli
Светочка	Světluška

⁷³ KUFNEROVÁ, Zlata a kol. Překládání a čeština, s. 172.

⁷⁴ Tamtéž, s. 161.

Při překladu jména a jména po otci jsem využila transkripci. V příjmení jsem pak v souladu s pravidly M. Knappové doplnila českou koncovku -ová, která se v případě mužských příjmení končících na -ov připojuje k celému tvaru mužského příjmení (Коннов – Konnov – Konnovová)⁷⁵. Ohledně ponechání zdvojeného písmena n v příjmení jsem si zprvu nebyla jistá a chtěla jsem zdvojení odstranit. V ruštině ovšem existují dvě různá příjmení, která se liší pouze v daném zdvojení (Коннов vs. Конннов), z toho důvodu jsem zdvojení v překladu nakonec ponechala a jedná se tedy o transliteraci doplněnou o českou koncovku.

Nejčastěji byla hlavní hrdinka oslovoována jako *Света*, přičemž se tak i hrdinka sama jednou představila (profesorovi na přednášce o somnologii). Použila jsem zde domácí variaci Světla, jedná se tedy o zkrácení konce jména. Jméno v této podobě není příliš citově zabarvené, což odpovídá i ruskému předkladu. Hrdinku takto oslovují její kamarádi, bratr i profesor na přednášce.

Další forma oslovení hlavní hrdinky, se kterou jsem se ve filmu setkala také poměrně často, je Свет, kterou jsem převedla jako Světi, jelikož v češtině je pro vokativ typická samohláska na konci slova. Tato variace se mi již zdála více citově zabarvená, než ta předchozí a hrdinku takto oslovují jen nejbližší kamarádi, její bratr a posléze také hlavní hrdina, se kterým hrdinka v průběhu děje navázala určité citové pouto.

Poslední dvě varianty jména *Светик* a *Светочка* jsou již plně citově zabarvené, jedná se o zdvojněliny. Do češtiny jsem je převedla jako Světli a Světluška. Hrdinku takto ve filmu oslovovala pouze její teta.

Anton

Bratr hlavní hrdinky se jmenuje Anton (rus. АНТОН) a jednalo se o druhé ve filmu nejčastěji používané jméno. Přišlo mi zajímavé, že pro hlavní hrdinku měla její teta hned dvě varianty zdvojnělého oslovení, ale o jejím bratrovi teta vždy mluvila pouze jako o Antonovi. Pro překlad jména jsem tu použila čistou transliteraci a jméno v této podobě skloňovala.

Kirill Alexejevič Pavlovskij

Křestní jméno i jméno po otci daného hrdiny jsem převedla po vzoru Libora Dvořáka, který jméno hlavního hrdiny z knihy Sergeje Lukjaněnka Nanečisto (rus. Черновик) přeložil jako *Kirill Maximov* (rus. Кирилл Максимов). V případě křestního jména a také příjmení

⁷⁵ KNAPPOVÁ, Miroslava. Přechylování příjmení v češtině. Naše řeč. [online] Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha, 1979, ročník 62, číslo 5. ISSN 0027–8203. [cit. 2023-05-05] Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>

hrdiny z překládaného filmu bylo tedy využito transliterace (u příjmení po vzoru Majakovskij) a v případě jména po otci transkripce a tedy i určitého počestění, kdy ruské -ks- je převedeno jako -x-. Křestní jméno tohoto hrdiny je ve filmu používáno vždy v jeho původní formě, tj. není užito zkratky ani zdrobněliny.

Lila Vladimirovna Nikolská

Déle jsem váhala s překladem křestního jména této hrdinky. V originále je užito dvou podob jejího jména, a to *Лиля* a *Лиль*. První podoba tak zřejmě představuje plný tvar jejího jména. Nakonec jsem přistoupila k překladu ve formě Lila. Při užití transkripce či transliterace by vzniklo jméno Lilja, ovšem při čtení titulků by pro diváka nemuselo být zcela komfortní spojení dvou souhlásek -lj-. Druhá ve filmu užívaná podoba jména je již očividně zkratkou té první. V češtině se mi ovšem zkrácení na Lil nezdálo jako nejlepší řešení, proto jsem pro překlad zkráceného jména *Лиль* užívala oslovení Lili. Jméno po otci pak bylo klasicky převedeno za pomoci transkripce. Při překladu příjmení jsem se opět řídila pravidly M. Knappové⁷⁶. Jedná o tvaroslovně přídatné jméno a v mužské podobě by mělo tvar Nikolskij, což by se mělo skloňovat a přechylovat jako přídatná jména tvrdá: Nikolskij – Nikolského – Nikolská.

Spánkonoš a Démon stínu neboli Stín

Největší výzvou pro mě byl překlad jmen daných dvou stvoření. Jejich jména jsem nemohla jednoduše transkribovat, jelikož se zde jedná o tzv. „nomen omen“. Obě stvoření si jsou navíc téměř dokonalými protiklady: Spánkonoš z dětské básničky pomáhá těm nejmenším usnout a přináší jim krásné sny, oproti tomu Stín skrze sny ovládá spící lidi a může je i zabít.

Spánkonoš se v originále nazývá *Узмон*. Slovo pochází ze slovesa *узомонить*, jehož synonymy jsou *успокоить* a *унять*, znamenající uklidnit, upokojit, utišit⁷⁷. V ruštině se pak užívá spojení *Узмон возьми кого*, které lze volně přeložit jako uklidni se, utiš se⁷⁸. Varianty, které mě pro překlad jména tohoto stvoření napadly, byly buď příliš dlouhé, nebo se nejednalo o řešení, se kterým bych byla zcela spokojená. Pro příklad uvádím: Pan Klid, Pan Spánek, Uspávač. S nejlepším překladatelským řešením však přišla moje spolužačka/kolegyně a kamarádka Mgr. Karolína Balajková, která navrhla právě pojmenování Spánkonoš. Tato varianta byla atraktivní natolik, že v překladu již zůstala.

Démon se v originále nazývá *Безликий* nebo *Безликий демон*, slovo *безликий* je tedy používáno jako podstatné i přídatné jméno, doslovný překlad by pak zněl *Démon bez tváře*.

⁷⁶KNAPPOVÁ, Miroslava. Přechylování příjmení v češtině.

⁷⁷ Фундаментальная электронная библиотека: Русская литература и фольклор [online]. [cit. 2023-05-04]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/20/ma446010.htm?cmd=0&istext=1>

⁷⁸ Tamtéž.

Zprvu jsem se potýkala s nutkáním jméno démona jen transliterovat a odstranit koncovku -ij: *Bezlik*. Přestože by pak jméno v překladu ztratilo svůj význam, tato varianta mi jako jméno pro démona přišla velmi lákavá. Další dvě ne zcela optimální řešení pak byla *Beztvářník* a *Beztvářný*. Obě varianty jsem však po delším přemýšlení zavrhla – první se mi nezdála vhodná pro jméno démona (nejspíše kvůli zakončení -ník) a druhou variantu jsem nakonec zavrhla právě kvůli přídatné podobě jména. Musím se přiznat, že nad jménem démona jsem přemýšlela nejdéle a i tak nejsem zcela přesvědčena o výběru poslední a tedy konečné varianty. Tou se nakonec stalo pojmenování démona jako stínového v přídatné podobě: *stínový démon* a v podstatné podobě jména pak *Stín*. Lze říct, že tímto překladem démon neztratil své „nomen omen“ – stín nemá tvář.

4.4 Překlad veršovaného textu

Další výzva, na kterou jsem při překládání filmu narazila, byl překlad veršovaného textu. Verše mají nejen svou vlastní rytmiku, ale také rýmy, metaforické významy a slovní hříčky, které lze často těžko přenést do cílového jazyka. Překladatel veršovaného textu musí mít nejen dokonalou znalost obou jazyků, ale také cit pro jazykovou harmonii a rytmus. Překladatel poezie však podle Kufnerové nutně nemusí publikovat své vlastní básně aby je dokázal zdařile překládat⁷⁹.

V překládaném filmu několikrát zazní útržky z básničky pro děti s názvem Spánkonoš (rus. УГОМОН). Báseň napsal ruský sovětský básník a autor literatury pro děti Samuil Maršak na konci roku 1958. Ve filmu však není dodržena posloupnost slok podle Maršaka, tvůrci si vybrali jen nějaké části básničky, konkrétně ve filmu zaznělo sedm a půl sloky. Tato báseň byla z celého filmu jediná, kterou jsem nepřepsala metodou náslechu. Báseň je totiž volně dostupná na internetu⁸⁰, odkud jsem její části znějící ve filmu přepsala. Dalším krokem byl doslovný překlad básně, kdy jsem ještě na rým a počet slabik nebrala ohled, díky čemuž jsem básni lépe porozuměla. Poté jsem přistoupila k hledání těch nejobtížnějších rýmů. Nejobtížnější bylo dodržení počtu slabik na verš a rytmus básně, v čemž jsem ne vždy uspěla. Nejdůležitější pro mě tak byly rýmy a dodržení typu verše. Rovněž jsem se snažila o zachování celkového významu a nálady básničky.

⁷⁹ KUFNEROVÁ, Zlata a kol. Překládání a čeština, s. 136

⁸⁰ МАРИШАК, Самуил. УГОМОН. Culture.ru [online]. © 2013–2023 ФКУ Цифровая культура [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/poems/42936/ugomon>

<p>Спать ложатся все на свете. Спят и взрослые, и дети, Спит и ласточка и слон, Но не спит один... Антон.</p> <p>Стал он песни петь от скуки, Взял от скуки книгу в руки. Вдруг раздался громкий стук Книга выпала из рук.</p> <p>Шу! Над мальчиком в постели Шумно крылья просвистели. Просит шёпотом Антон: Дай мне птичку, Угомон!</p> <p>Нет, мой мальчик, эта птица Нам с тобою только снится. Ты давно уж крепко спишь, Сладких снов тебе, малыш!</p>	<p>Vše na světě se chystá spát, Spí jak dítě, tak i dospělák. Spí i vrabec a spí i slon, Ale kdo tu nespí? – Anton.</p> <p>Hoch se nudí, tak začal si, Číst knížečky a zpívat si. A najednou strašný hluk, Knížka vypadla mu z ruk.</p> <p>Ššu, nad kloučkem v postýlce, Prosvištěla křídla tichounce. Spánkonoše teď Anton prosí: „Dej mi ptáčka, pěkně prosím!“</p> <p>Ne, můj chlapče, je to sen, Ptáček vyletěl již oknem ven. Ty přec dávno tvrdě spíš, A šťastné sny si sladce sníš.</p>
---	--

Poprvé básnička ve filmu zazněla již na začátku, když hlavní hrdinka od bratra k narozeninám dostala sbírku Maršakových básní. Při první recitaci zazněly čtyři sloky, přičemž v jedné sloce jsou čtyři vázané verše. Vždy první dva verše ze sloky jsou osmislabičné a následující dva sedmislabičné, přičemž verš je sdružený.

Překlad první sloky byl poměrně jednoduchý, stejně jako i hledání vhodného rýmu. Další části básně již vyžadovaly kreativnější řešení. Například ve třetí sloce došlo k překladu antonymem (шумно – tichounce) či k úplnému vynechání (Просит шёпотом Антон - Spánkonoše teď Anton prosí).

<p>Сон приходит втихомолку, Пробирается сквозь щёлку. Он для каждого из нас Сны счастливые припас.</p> <p>Он показывает сказки, Да не всем они видны. Вот закрой покрепче глазки И тогда увидишь сны!</p> <p>Спи, мой мальчик, не шуми. Угомон тебя возьми!</p>	<p>Sny přichází pomaloučku, Derou se k nám potichoučku. Spánkonoš dnes nám všem, Přines krásný sladký sen.</p> <p>Promítá dětem pohádky, Každé je však vidět nemůže. Tak pevněji zavři kukačky, To ti ke snům pomůže.</p> <p>Tiše chlapče, sladce spi, Spánkonoš přinese sny.</p>
---	---

Další část básně se ve filmu objevila ve scéně, kdy se již všichni pacienti nacházeli ve společném snu a Světla s Kirillem se schovávali ve sklepech. Těmito slokami básně ve skutečnosti začíná. V druhé sloce se liší typ verše – autor přešel od verše sdruženého k verši střídavému, což jsem se v překladu snažila dodržet, byť se mi zdá, že to může působit rušivě.

<p>Раз. Два. Три. Четыре. Кто не спит у нас в квартире? Всем на свете нужен сон. Кто не спит, тот выйди вон!</p>	<p>Jedna. Dva. Tři. Čtyři. Kdo si hraje ve vikýři? Spánek nutný přec je všem, Kdo nespí, ať vyjde ven!</p>
--	--

Básnička je ve filmu naposledy slyšet, když se Světla loučí se svým bratrem. Anton zde tuto sloku opakovaně odřikává jako zaklínadlo, které má Světlu pomoci se dostat z vědomého společného snu a ochránit ji před démonem. Překlad této sloky mi přišel nejobtížnější. První verš bylo nutné přeložit českým ekvivalentem, jelikož český divák by tomuto verši rozuměl i bez titulků. Najít ovšem vhodný rým pro slovo čtyři je těžší, než se může zdát. V předchozí verzi překladu bylo:

Raz. Dva. Tři. Čtyři.
U koho se ještě svítí?
Každý potřebuje mít sen.
Ten, kdo nespí, ať vyjde ven!

Dlouho jsem přemýšlela, jak danou sloku upravit aby se první dva verše lépe rýmovaly. Zároveň mi bylo vytčeno spojení *míti sen*, které se může zdát jako následek vlivu ruštiny. Konečný překlad tak obsahuje mírnou odchylku od původního textu v druhém verši. Tato změna je však pro pochopení básně irelevantní. Upřímně řečeno, s konečnou verzí překladu této sloky nejsem zcela spokojená, ale vymyslet zdařilejší překlad bohužel nebylo v mých silách.

4.5 Překlad expresivních výrazů a vulgarismů

Vulgarismus je termín, který se používá pro označení slov, výrazů nebo frází, které jsou považovány za hrubé, nevhodné nebo neslušné v daném kontextu. Tyto výrazy mohou být vulgární z hlediska sexuálních nebo tělesných funkcí, nadávek, rasových nebo jiných diskriminujících termínů. Vulgarismy se často vyskytují v hovorové řeči v případě, kdy mluvčí vyjadřuje intenzivní emoce, jako je hněv, frustrace nebo také nadšení. Knittlová vulgarismy řadí mezi slova tabuová a dodává, že to, co je považováno za dovolené či zakázané, vždy záleží

na době a společnosti⁸¹. Několik negativně zabarvených slov se objevilo i v překládaném filmu. Jejich výčet a překlad uvádím v tabulce níže:

Вот, уроды.	Smradi jedni.
Урод.	Debil.
Тварь!	Děvko!
Тебя, <u>соплячка</u> , я вообще не спрашивала.	Tebe jsem se na nic neptala, <u>spratku</u> .

V prvních dvou případech je v originále užito stejného výrazu, ovšem při různých situacích, od čehož se odvíjel i překlad. V prvním případě mezi sebou mluvili kamarádi, šlo o tzv. popíchnutí. Proto jsem zvolila daný překlad, který v cílovém jazyce nezní vulgárně a není zcela negativně zabarvený. V druhém případě šlo již o nadávku, kdy kamarádka hlavní hrdinky byla našťvaná na člověka, se kterým právě dovolala. Dané slovo bylo možno přeložit ještě jako *zmetek*, ale mnou použitý překlad nadávky je mnohem častější a divákovi pak zcela určitě přijde v titulkách přirozenější.

Slovo *тварь* lze do češtiny přeložit jako mizera, bídák, hovado⁸². Ve filmu takto Lila křičí na Světlu, protože si myslí, že měla poměr s jejím manželem a chce ji zabít. Musela jsem tedy najít vhodný ekvivalent nadávky v ženském rodě a dostatečně vystihnout situaci. Mnou zvolený překlad snad bude pro diváka přijatelnou variantou.

Poslední expresivně negativní výraz *соплячка* je opět užit Lilou a mířený na Světlu. Výraz je odvozen ze slova v mužském rodě *сопьяк*, které lze přeložit jako soper, spratek⁸³. Původně jsem výraz přeložila jako *smrade*, ale *spratek* je o něco negativněji zabarvený a tudíž adekvátnější.

4.6 Překladatelské univerzálie

Pod překladatelskými univerzáliemi se rozumějí charakteristiky, jejichž frekvence projevu se v textu originálu a textu překladu liší, přičemž tyto charakteristiky nejsou důsledkem vlivu konkrétních jazykových systémů⁸⁴. Na rozdíl od ruského pohledu na tento problém pozornost západních vědců nepřitahuje samotný proces překladu, ale jeho výsledky a studují tak ty projevy, které odlišují originál a překlad při jejich porovnání. Pošta zdůrazňuje, že se jedná o jevy a procesy, které při překladu probíhají automaticky a v souladu s ruským pohledem na

⁸¹KNITTLOVÁ, Dagmar. K teorii a praxi překladu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, s. 65 ISBN 80-244-0143-6.

⁸² Rusko-český, česko-ruský praktický slovník. 2. Brno: Lingea, 2013. Pro každého, s. 526. ISBN 978-80-87819-41-8.

⁸³ Tamtéž, s. 498

⁸⁴ Переводческие универсалии. Poisk-ru.ru [online]. ©2015-2023 poisk-ru.ru [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://poisk-ru.ru/s17533t29.html?ysclid=lheipetvs5942358445>

danou problematiku zmiňuje, že probíhají bez ohledu na jazyk originálu a překladu či na osobu překladatele⁸⁵. Za nejdůležitější překladatelské univerzálie jsou obecně považovány zjednodušování, normalizaci a explicitaci. Níže uvedu vybrané jevy, se kterými jsem se při překladu filmu setkala, tedy zejména zjednodušování a explicitace.

4.6.1 Zjednodušování: vypouštění a kondenzace

Zjednodušovat můžeme na úrovni slova, syntaxe či stylistiky. Jelikož při tvorbě titulků musí překladatel pracovat s časovým a prostorovým omezením, často musí přistoupit ke krácení textu. Pošta uvádí⁸⁶, že krácení probíhá dvěma způsoby, a to kondenzací, kdy se snažíme o co nejstručnější vyjádření informací, a vypouštěním informací či částí textu.

Vypouštění

Rozhodnutí, co při překladu vypustit, často nebývá snadné a vždy je třeba se zamyslet nad tím, co je v daném kontextu důležité a to ponechat⁸⁷. K vypouštění slov jsem přistupovala, pokud se slova v textu opakovala či jejich vynechání nemělo vliv na změnu významu.

<u>Света, Света, вы только не волнуйтесь.</u>	<u>Světlo, jen se nebojte.</u>
...давай я тебе перезвоню, а то мы поделаем, <u>занимаемся</u> , понимаешь?	...zavolám ti zpátky, až to tady doděláme, dobře?
Светик, тебе нужно съездить к Антону и <u>забрать</u> его вещи.	Světli, budeš muset zajet k Antonovi pro jeho věci.
Нужно дежурного врача вызвать <u>или я не знаю</u> , как они там называются.	Musíme najít nějakého lékaře, nebo jak se jim to říká.
<u>Я не знаю</u> , <u>может быть</u> , тебе это на руку, может быть, и статейку хочешь написать?	To ti to mám napsat na ruku nebo co?
Но если вы верите <u>во всё паранормальное</u> , в духов, демонов, <u>то тогда это вам не к нам</u> , а в церковь.	Ale pokud věříte, že za tím jsou duchové a démoni, tak raději zajděte do kostela.
<u>Научный исследовательский институт психиатрии и экспериментальной сомнологии...</u>	Náš institut psychiatrie a experimentální somnologie...

V textu originálu se často objevovaly vsuvky typu *я не знаю* a *может быть*, kdy se na některých místech i opakovaly a jejich převedení do češtiny nebylo nezbytné. V některých úsecích (vizte poslední dva příklad) jsem slovo vynechala z důvodu rychlé řeči herců a nutnosti dodržet určitý počet znaků na řádek. Co se týče názvu institutu, jeho částečné vypouštění jsem

⁸⁵ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně, s. 62.

⁸⁶ POŠTA, Miroslav., s. 68.

⁸⁷ Tamtéž, s. 68.

kompenzovala na jiném místě děje, kdy bylo více prostoru pro uvedení celého názvu, přičemž v dané scéně je uvedena pouze zkratka institutu.

Kondenzace

Kondenzace, neboli také komprese, je jedna z nejčastějších strategií, a to nejen při překladu titulků. Jádrem kondenzace je tzv. výrazová ekonomie⁸⁸. Při kondenzaci je možno využít univerbizaci, tj. překlad víceslovného vyjádření jednoslovným, či zvolíme kratší synonymum. V tabulce níže uvádím několik případů, kdy ke kondenzaci došlo při překladu filmu:

Егору <u>очень понравился</u> мой коктейль.	Jegor to asi <u>přepískl</u> s koktejly.
Так, сейчас <u>мой ход</u> .	Tak, teď <u>já</u> .
– Я <u>вымышленный персонаж</u> ? – Мне кажется, что <u>вымышленный</u> .	– Jsem <u>někdo</u> smyšlený? – Mně se zdá, že <u>jo</u> .
Егор <u>просил передать</u> , что очень ждёт своей очереди.	Jegor <u>vzkazuje</u> , že se už těší, až bude na řadě.
<u>Ты не должна себя этим мучить</u> .	<u>Netrap se tím</u> .
Светочка, <u>тебе не нужно об этом знать</u> , это очень опасно.	Světluško, <u>nezabývej se tím</u> , je to hrozně nebezpečné.
<u>Суди по записям</u> , ему часто кошмары снились.	<u>Očividně často</u> míval noční můry.
Я вообще то на каблуках и <u>не подписывалась километры наматывать</u> .	Mám lodičky a <u>rozhodně tu v nich běhat</u> nebudu.

K univerbizaci jsem přistoupila například ve druhém a sedmém případě. Vyjádření *мой ход* se dalo přeložit také jako *můj tah*, či slovní spojení *суди по записям* lze převést jako *soudě podle zápisů*. Byly ovšem zvoleny kratší varianty. Ve třetím případě se v dialogu opakuje slovo *вымышленный*, v překladu jsem jej tedy při zopakování nahradila částicí.

V pátém, šestém a osmém případě došlo při překladu k mírnému posunutí významu. Výrazu *не должен* a *не нужно* zde byly nahrazeny slovesy v imperativu, který však v daných situacích má charakter doporučení, rady. Doslovný překlad posledního případu by byl příliš zdoluhavý a neobratný, a proto jsem nakonec přistoupila k řešení v uvedené podobě.

4.6.2 Explicitace

„Explicitace je proces, při kterém dochází k výslovnějšímu, jednoznačnějšímu, výraznějšímu nebo specifičtějšímu vyjádření významů obsažených v originálu. Často se dá říci, že je překlad jaksi „upovídánější“ než originál⁸⁹. Jestliže pro kondenzaci byla charakteristická

⁸⁸ VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Введение в теорию перевода для русистов. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 45. ISBN: 978-80-244-3417-9.

⁸⁹ POŠTA, Miroslav. Titulkujeme profesionálně, s. 64.

univerbizace, pak při explicitaci může mj. docházet ke multiverbizaci, kdy se zvyšuje počet slov a tedy i počet znaků. K explicitaci došlo v následujících případech:

Я умный?	Jsem <u>někdo</u> chytrý?
<u>Этот</u> , у которого он квартиру снимал.	<u>Ten chlap</u> , u kterého si pronajímal byt.
<u>Сектанты</u> ожидают пришествия Безликого.	<u>Členové sekty</u> očekávají příchod Stínu.
и даже считали, что <u>проведут</u> его в наш мир.	a navíc věřily, že ho <u>dokážou přivést</u> do našeho světa.
...найдя для этого <u>подходящих</u> <u>сновидцев</u> pokud najde <u>jedinice schopné vědomého spánku</u> ...

Ve třetím případě by se v překladu dalo použít metonymii a slovo *сектанты* převést pouze jako sekta, ovšem užití metonymie mi v dané scéně nepřipadalo příliš vhodné a z toho důvodu jsem použila delší vyjádření. Výzvou pak pro mě byl překlad posledního příkladu. Varianty jako *vhodní spáči* či *snílci* mi nepřipadaly zcela adekvátní a z toho důvodu jsem přistoupila k delšímu opisu.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce byl překlad audiovizuálního díla, konkrétně překlad a tvorba překlad titulků k ruskému hororovému filmu *Úsvit*. Nedílnou součástí práce je také translatologický komentář, který se zaměřuje na nejproblematictější části překladu.

Diplomová práce se skládá z celkem pěti kapitol, úvodu a závěru. První kapitola krátce pojednává o audiovizuálním překladu a jeho významu pro společnost, přičemž se konkrétněji zaměřuje na titulkování.

Druhá kapitola se věnuje hororovému žánru. V první části kapitoly jsem podrobně popsala historii vzniku hororového žánru, jehož prvky mají kořeny již v období antiky. Období středověku se svými mýty a legendami připravilo hororovému žánru „půdu“ a ten se tak v 18. století mohl začít vyvíjet do podoby, jakou známe dnes. Uvádím autory a jejich díla, jež se významně podílela na rozvoji hororového příběhu. Ve 20. století začaly rovněž vznikat první hororové filmy, které daly tomuto žánru zcela nový formát. V druhé podkapitole jsem se zaměřila na typické hororové prvky, díky kterým je možné žánr definovat. Definice je ovšem stejně rozsáhlá, jako je i počet hororových podžánrů. Uvedla jsem výčet a popis těch nejznámějších (např. mystický horor, slasher, folk horor aj.), se kterými se může běžný divák či čtenář setkat, přičemž jsem u každého podžánru uvedla několik filmů, jež byly natočeny podle uvedených motivů. Poslední část kapitoly se podrobněji zaměřuje na horor v ruské kinematografii, který se začal vyvíjet až ve 21. století a zaostává tak za populárními americkými horory.

Celá třetí kapitola se zaměřuje na překládaný film. První podkapitola popisuje film *Úsvit* z kinematografického hlediska, tj. co předcházelo jeho vzniku a jak probíhalo natáčení. Následuje podrobný popis děje, díky čemuž si čtenář bude moci představit vhodnou atmosféru při čtení samotných titulků bez zhlédnutí filmu. V poslední části se věnuji osobnostem, které měly na tvorbě filmu největší podíl, tj. režisér, scénárista a producent. Jelikož pro režiséra byl film *Úsvit* jeho prvním celovečerním filmem, jeho filmografie není nijak rozsáhlá. Naproti tomu scénárista má s hororovým žánrem vcelku bohaté zkušenosti a z toho důvodu mu je v této části kapitoly věnováno nejvíce pozornosti. Producent se hororovým filmům také věnuje již delší dobu. Založil první nezávislé filmové studio v Rusku, které se soustředí hlavně na žánry horor a temné sci-fi.

Na čtvrtou kapitolu, v níž se nachází přepis dialogů a vlastní překlad, těsně navazuje pátá kapitola věnovaná translatologickému komentáři. Nejprve jsem popsala průběh tvorby

titulků, kde druhým krokem byl přepis dialogů (prvním krokem byl výběr a zhlédnutí filmu). V tomto bodě jsem občas musela požádat o pomoc rodilého mluvčího, jelikož některé úseky ve filmu pro mě byly nesrozumitelné. Dále jsem popsala problémy spojené s překladem názvu filmu, vlastních jmen a také veršovaného textu, kde na některých místech bylo potřeba opravdu velké kreativity, přičemž uvádím i jiné verze překladu a důvod jejich výběru. Krátce jsem se také zaměřila na překlad vulgarismů a expresivních výrazů. Kapitolu pak uzavírá výčet těch nejčastějších překladatelských univerzálií, se kterými jsem se při překladu filmu setkala.

Závěrem bych ráda zmínila, že překlad titulků pro mě byl mnohem náročnější zkušeností než klasický umělecký překlad, a to právě z důvodu časového a prostorového omezení, se kterým se musí vypořádat každý titulkář. Přesto se jednalo o zkušenost velmi cennou a zajímavou.

РЕЗЮМЕ

В самом начале дипломной работы с названием «*Фильм ужасов и перевод*» представлено введение, знакомящее читателя с целью и структурой данной работы. Темой этой дипломной работы является аудиовизуальный перевод русского фильма ужасов с названием «*Рассвет*», имеющего премьеру в 2019 г. Аудиовизуальный перевод включает перезапись диалогов, перевод текста на чешский язык и сочинение субтитров. Из информационных источников известно, что это будет первый перевод этого фильма на чешский язык. Дипломная работа разделена на пять отдельных глав.

В первой главе кратко обсуждается аудиовизуальный перевод и его важность для общества, уделяя более пристальное внимание субтитрам, которые являются наиболее распространённым видом аудиовизуального перевода. Здесь также описано основное различие между обыкновенным переводом и переводом субтитров, которым является

Во второй главе речь пойдёт о жанре ужасов – хорроре. Слово происходит из английского слова «*horror*», которое обозначает ужас. В этой главе описывается история возникновения хоррора. Его элементы можно отметить уже в античной литературе, например в «*Одиссее*» Гомера, где в одном из эпизодов герой встречает одно из самых страшных древних существ – циклопа. Средневековье, полное фантастической тьмы, внесло большой вклад в развитие жанра ужасов, когда через фольклор распространялись слухи о ведьмах, оборотнях и вампирах. Одним из самых ярких примеров средневековой литературы с элементами хоррора считается англосаксонская эпическая поэма *Беовульф*. Но типичные страшные истории возникли в 18 веке с появлением традиционной готической литературы, которая отличалась мрачной и зловещей атмосферой. Основателем жанра ужасов и в том числе готического романа считается Хорас Уолпол, который в 1764 году опубликовал свой роман «*Замок Отранто*», оказавший большое влияние на развитие жанра ужасов. В 19 веке появляется Эдгар Аллан По, американский поэт и основоположник детективного жанра. Призраки в его рассказах были настолько убедительно зловещими, как никакие другие до них, и стали новым стандартом реализма в истории литературы ужасов. В конце 19 века было выпущено широко известное произведение – роман «*Дракула*» ирландского писателя Брэма Стокера, роман стал эталоном современной темной легенды о вампирах. Двадцатый век принадлежит двум большим авторам, это Хауард Лавкрафт и Стивен Кинг. Лавкрафт считается основоположником современного жанра ужасов, и именно он был одним из первых, кто начал использовать слово «*хоррор*» для обозначения литературного жанра.

Но самая известная личность в жанре ужасов – король хорроров Стивен Кинг. Он написал (и, наверно, ещё напишет) много книг в этом жанре и большинство из них было экранизировано. На данный момент Стивен Кинг остаётся самым популярным автором литературных хорроров. В дальнейшей части этой главы внимание будет сосредоточено на жанровую характеристику хоррора. Также будет произведена разбивка наиболее распространённых поджанров ужасов, на основе которых будет описано определение жанра. Например, мистический хоррор связан со всем паранормальным: призраками, демонами итп. Здесь появляются так называемые скримеры – внезапно появляющийся страшный кадр. Мистические хорроры почти «бескровны», однако и такие бывают. Слэшер, это следующий известный субжанр хоррора, в котором действуют массовые убийцы, которыми могут являться люди или другие гуманоиды. В финале обычно схватка убийцы и главного героя. Психологический хоррор – здесь появляются различные психические расстройства, как раздвоение личности, приводящее к трагичным последствиям. Необходимо отметить ещё мекьюментари, которые начали появляться сначала 21 века. Мы смотрим фильм через камеру, что даёт ощущение, что мы тоже являемся героями. В конце главы будет предоставлено описание жанра ужасов в современном российском кино. Цель данной главы заключается в том, чтобы обеспечить более глубокое понимание читателем жанра ужасов и его важности в современном обществе.

Третья глава посвящена переведённому фильму и предоставляет читателям детальную информацию о его создании, сюжете и создателях. Первая часть главы посвящена описанию фильма «*Рассвет*» с кинематографической точки зрения. В этой части описывается история создания фильма и где проходили съёмки. В следующем разделе подробно описан сюжет фильма, что, возможно, позволит читателю представить подходящую атмосферу при чтении субтитров без просмотра фильма. Последняя часть главы посвящена создателям фильма «*Рассвет*», значит режиссёру – Павел Сидоров, сценаристу – Евгений Колядинцев и продюсеру – Владислав Северцев, причём наиболее проработанная подглава посвящена сценаристу, так как именно он является автором концепта этого фильма.

В четвёртой главе находится перезапись диалогов и перевод текста на чешский язык. Вся пятая глава, которая является последней главой этой дипломной работы, будет посвящена переведённому тексту. Здесь будут комментарии к переводу. Сначала опишем историю создания субтитров. Самым сложным оказалось соблюдение

пространственного и временного ограничения. Пространственное ограничение определяется как определённое количество символов в одной строке, а временное ограничение – это время отображения субтитров. Затем результат показывает скорость чтения, или сколько символов зритель может прочитать в секунду. После остановимся на вопросе перевода названия и собственный имён, причём перевод двух из них потребовал некоторого творческого подхода. Это имя демона Безликого и Угомона из сказки на ночь. Для создания субтитров необходимо было также переведение стихотворения, что оказалось чуть сложным. Самое сложное – соблюдение количества слогов в стихе и ритма стихотворения. Следующая часть описывает перевод вульгаризмов и других экспрессивных слов, но их немного и их перевод не оказался столько сложным. В конце главы внимание обращается на переводческие универсалии, которые появились в ходе перевода. Речь идёт именно о выпуске, конденсации и эксплицитации.

В заключение можно сказать, что наиболее точно перевести любой текст — это, конечно, непростая задача, которая становится сложнее в случае перевода субтитров, благодаря чему их создание оказалось очень интересным и ценным опытом.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje:

KING, Stephen. *Danse macabre: svět hororu*. Vydání první. Praha: Beta, 2017. 462 stran. ISBN 978-80-7306-928.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii a praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0143-6.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *Překlad a překládání*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

KUFNEROVÁ, Zlata a kol. *Překládání a čeština*. Praha: H & H, 1994. *Linguistica*. ISBN 80-85787-14-8.

LOVECRAFT, H. P. *Bezejmenné město a jiné povídky: Nadpřirozená hrůza v literatuře a jiné texty*. Praha: Aurora, 1998. s. 170. ISBN 80-85974-46-0.

POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme profesionálně*. 2. vydání. Praha: Apostrof, 2012, str. 12. ISBN 978-80-87561-16-4.

POŠTA, Miroslav. *Titulkujeme: audiovizuální překlad v otázkách a odpovědích*. První vydání. Praha: Apostrof, 2019, s. 11-12. ISBN 978-80-87561-38-6.

VYCHODILOVÁ, Zdeňka. *Введение в теорию перевода для русистов*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, str. 43. ISBN: 978-80-244-3417-9.

Internetové zdroje:

BARTÁČKOVÁ, Kateřina. *Hororové prvky v současné literatuře pro děti a mládež* [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g1xxwv/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého Olomouc, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Marek Nagy

BOHUSLÁVKOVÁ, Veronika. *Hororové prvky v české literatuře 60. a 70. let 20. století v zahraničním kontextu*. [online] České Budějovice, 2015 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hfotcc/15312981>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra českého jazyka a literatury. Vedoucí práce prof. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

BUROV, Andrey. *Фильмы ужасов: поджанры и типы. Подробно, понятно, с примерами*. Дзен [online]. 31. 10. 2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://dzen.ru/a/YXV3OUTnC274nUf1>

KNAPPOVÁ, Miroslava. *Přechylování příjmení v češtině. Naše řeč*. [online] Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha, 1979, ročník 62, číslo 5. ISSN 0027–8203. [cit. 2023-05-05] Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153>

H. P. Lovecraft, praotec moderního hororu: Jeho život, to byla chapadla, noční můry a rasismus – G.cz. G.cz – Internetový magazín bez zábran [online]. Copyright © 2015 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://g.cz/h-p-lovecraft-praotec-moderniho-hororu-jeho-zivot-to-byla-chapadla-nocni-mury-a-rasismus>

KOŠŇAR, Martin. *Vývoj hororu a spřízněných žánrů v próze 19. a 20. století* [online]. Plzeň, 2013 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/0r16an/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce PaedDr. Jiří Staněk, CSc.

About us. Berlin Music Video Awards. [online]. Copyright 2022 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.berlinmva.com/about-us/>

Beowulf [online]. The British Library [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/collection-items/beowulf>

Historie literárního hororu v kostce - Horror.cz. Bojíte se rádi? - Horror.cz [online]. Copyright © Horror.cz, všechna práva vyhrazena. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: http://www.horror.cz/clanky/clanek_historie-literarniho-hororu-v-kostce_13695/

Seznamte se - Stephen King: Vše, co jste chtěli vědět, ale báli se zeptat krále hororu - Fantasymag.cz. Magazín o sci-fi a fantasy, hororu a komiksu - Fantasymag.cz [online]. Copyright © 2017 [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.fantasymag.cz/seznamte-se-stephen-king-vse-co-jste-chteli-vedet-ale-bali-se-zeptat-krale-hororu/>

БОНДАРЧУК, Оксана. Рассвет Павла Сидорова: Режиссер Павел Сидоров о новом хорроре «Рассвет», штампах на экране и съемках фильмов ради денег. Tvmag.ru [online]. © 2013-2022 [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://tvmag.ru/article/movies/2018-12-10-pavel-sidorov-intervyu-s-rezhisserom-filma-rassvet/?ysclid=lg9g8j0zej354347563>

КОММ, Дмитрий Евгеньевич. «Формулы страха. Введение в историю и теорию фильма ужасов» [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://4italka.su/dramaturgiya/353326/fulltext.htm?ysclid=lhg6mm2ozg668860940>

КОЖИН, Олег. Рассвет: Ты не проснёшься [online]. © ООО «Издательство АСТ», 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://bookzip.ru/2190-rassvet.html#1>

МАРШАК, Самуил. Угомон. Culture.ru [online]. © 2013–2023 ФКУ Цифровая культура [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/poems/42936/ugomon>

ПОЗНИН, Виталий. «Жанр хоррор в современном российском кино» [online]. In Вестник Санкт-Петербургского университета. Искусствоведение 10, no. 2, 2020 [cit. 2023-04-15], s. 248–265. Dostupné z: <https://doi.org/10.21638/spbu15.2020.204>

В России стартовал конкурс сценариев в жанрах «хоррор» и «фантастика». Kino-teatr.ru [online]. © 2006-2023 [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.kino-teatr.ru/kino/news/y2017/3-16/11263/>

Кинокомпания «10/09» назвала победителей сценарного конкурса хорроров. Iwantfilm.ru [online]. © 2023 ООО «АЙ ВОНТ ФИЛМ». [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://iwantfilm.ru/contest/28>

Премьера фильма «Рассвет»: Премьера фильма «Рассвет» 29 ЯНВАРЯ в 19.00 в кинотеатре ФОРМУЛА КИНО ГАЛЕРЕЯ. Завтра в Питере - Афиша Санкт-Петербурга [online]. Copyright © 2013-2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://piterzavtra.ru/film-rassvet/>

Павел Сидоров: «Если получилось снять хоррор — получится и всё остальное» Завтра в Питере - Афиша Санкт-Петербурга [online]. Copyright © 2013-2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://piterzavtra.ru/interview-pavel-sidorov/>

Хоррор "Рассвет": презентация фильма. © Информационное агентство ТАСС [online]. Москва, 23. 01. 2019 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://tass.ru/press/7473>

Рассвет (2019): Детально о кинофильме «Рассвет (2019)» - Свидетельство СМИ Эл №ФС77-37632 - ovideo.ru [online]. Copyright © 2001-2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://ovideo.ru/detail/282642?ysclid=lg9pmzpd4e503643569>

Закончились съёмки фильма ужасов "Рассвет" с Оксаной Акиньшиной Новости кино: - Свидетельство СМИ Эл №ФС77-37632 - ovideo.ru [online]. Copyright © 2001-2021 [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://ovideo.ru/news/285298>

Первый российский хоррор-альманах. Iwantfilm.ru [online]. © 2023 ООО «АЙ ВОНТ ФИЛМ» [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://iwantfilm.ru/workshop/98>

Страшнее не бывает: ТОП жутких фильмов ужасов и сериалов – подборка от Владислава Северцева. Mkkaluga.ru [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.mkkaluga.ru/culture/2021/12/26/strashnee-ne-byvaet-top-zhutkikh-filmov-uzhasov-i-serialov-podborka-ot-vladislava-severceva.html>

О компании. 1009.film [online]. © ООО "1009", 2019-2022. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://1009.film/about/>

Лучший веб-сериал 2021 ГОДА. 1009.film [online]. © ООО "1009", 2019-2022. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://1009.film/news/luchshiy-veb-serial-2021-goda/>

Переводческие универсалии. Poisk-ru.ru [online]. ©2015-2023 poisk-ru.ru [cit. 2023-05-08]. Dostupné z: <https://poisk-ru.ru/s17533t29.html?ysclid=lheipetvs5942358445>

YouTube:

Claudia Lattanzi – Subtitles, 2023, VisualSubSync TUTORIAL (pt.1) - Layout & settings, YouTube video. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=dbPQJIYySvE>

Claudia Lattanzi – Subtitles, 2023, VisualSubSynch TUTORIAL (pt.2) - Subtitling process, YouTube video. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=MU6-iHOgorw>

NerdFix, 2022, TOP 5 kultovních body hororů, YouTube video. [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Mwv8J6avG1M>

StartFilm, 2019, Пресс-конференция фильма "Рассвет" – ТАСС, YouTube video. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=t17p50dnUQg&t=203s>

Империя Ужасов, 2019, #ГолосаИзПодвала говорят с Евгением Колядинцевым, сценаристом и режиссером, YouTube video. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=uB6xYL_FPuw

Slovníky včetně internetových slovníků:

Rusko-český, česko-ruský praktický slovník. 2. Brno: Lingea, 2013. Pro každého. ISBN 978-80-87819-41-8.

SEZNAM SLOVNÍK. Slovník.seznam.cz [online]. Dostupné z: <http://slovník.seznam.cz>

YANDEX.TRANSLATE. Translate.yandex.com [online]. Dostupné z: <https://translate.yandex.com/>

Фундаментальная электронная библиотека: Русская литература и фольклор [online]. [cit. 2023-05-04]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/20/ma446010.htm?cmd=0&istext=1>

Předloha pro vypracování překladu:

Úsvit, 2019 [film]. Pavel Sidorov. Rusko.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Rychlíková Aneta

Název katedry a fakulty: Katedra rusistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Filmový horor a překlad

Vedoucí práce: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

Klíčová slova: čeština, ruština, titulek, titulkování, film, filmové titulky, horor

Cílem diplomové práce bylo přeložení ruského hororového filmu *Úsvit* z ruštiny do češtiny. Práce je členěna do pěti samostatných kapitol.

První kapitola čtenáři krátce představí audiovizuální překlad. Druhá kapitola bude pojednávat o žánru horor, bude uveden popis vzniku žánru, jeho charakteristické prvky, hororové podžánry a popis hororového žánru v ruské kinematografii. Třetí kapitola je věnovaná překládanému filmu. Jsou uvedeny okolnosti jeho vzniku, podrobný popis děje a představení tvůrci filmu. Čtvrtá kapitola zahrnuje přepis dialogů a jejich překlad. Pátá kapitola se věnuje překladu a jeho nejproblematictější částem.

The intention of the thesis was to translate the Russian horror movie *Quiet Comes the Dawn* from Russian to Czech. The thesis is divided into five separate chapters.

The first chapter briefly introduces the audio-visual translation to the reader. The second chapter discusses the horror genre, including its history, characteristic elements, subgenres and a description of the horror genre in Russian cinema. The third chapter is dedicated to the translated film, including its production circumstances, a detailed plot description and introduction of the film's creators. The fourth chapter includes the transcription of dialogues and their translation. The fifth chapter focuses on the translation and its most problematic parts.